

Reconsidering our freedom

Internationale manifestatie Façade krijgt vorm in Middelburg

Kunst aan gevels, in de grachten en op pleintjes

Er staat iets te gebeuren in Middelburg. In grachten, op pleintjes en aan gevels zijn kunstwerken verschenen, elders wordt nog druk getimmerd. De internationale kunstmanifestatie Façade komt eraan.

Ernst Jan Rozendaal
Middelburg

De Eindhovense kunstenaar Jaap van den Elzen eet een broodje. Vanaf het terras in Middelburg heeft hij goed zicht op de Stationsbrug, waar de contouren zichtbaar worden van zijn installatie *Shelter*, een vogelkooi van drie bij drie meter. Losliggende snoeren geven aan dat ook elektriciteit nodig is, voor licht en geluid. „Iedere voorbijganger kan zich daar straks in onder-

dompelen”, verklaart Van den Elzen.

Hij is een van de zestien kunstenaars die werk leveren voor de derde editie van de vier maanden durende openluchttentoonstelling Façade. Officieel begint die op 16 juli, maar over een paar dagen zijn vrijwel alle werken klaar, zodat ze gefotografeerd kunnen worden voor de catalogus.

Het thema van Façade 2022 (eerdere edities vonden plaats in 2012 en 2017) is *Reconsidering our freedom*

(Onze vrijheid heroverwogen). „Dat moet je zien in het verlengde van de vrijwaring van vrees, een van de vier vrijheden die de Amerikaanse president Franklin Delano Roosevelt in 1941 formuleerde”, legt directeur Kathrin Ginsberg van het Centrum voor Beeldende Kunst Zeeland uit. „Het idee ontstond tijdens de coronapandemie. En dat er dan ook nog een oorlog uitbreekt...”

Actueler kan kunst bijna niet zijn, wil ze maar zeggen. De kunstwerken voeren bezoekers langs verschillende plekken in Middelburg. In het Kanaal door Walcheren, pal voor het stads- en waterschapskantoor, schroeven medewerkers van Letternet.nl een constructie in elkaar die straks over een lengte van 120 meter 53 grote letters dragen met de spreuk *How our exploitative*

▲ Jaap van den Elzen werkt aan zijn kunstwerk *Shelter*.
FOTO: DIRK JAN GJELTEMA

state of mind frames the shape of the world (vrij vertaald: hoe uitbuiting de wereld vormt). De Amsterdamse kunstenaar Raul Balai verwijst daarmee naar het slavernijverleden van Middelburg.

Fietstunnel

Even verderop, in de fietstunnel richting Dauwendaele, heeft de Middelburgse kunstenaar Liesbeth Labeur in blauwe tegels de zin 'Geen oord ter wereld meer beschermd door dijk en duin' aangebracht, een verwijzing naar de klimaatproblematiek in woorden uit

het Zeeuwse volkslied. Zo kunnen wandelaars overal tegen kunst aan botsen. Alleen de *Fragmented Mirror* van de wereldberoemde kunstenaar Anish Kapoor is een beetje verscholen, in de kloostergangen van de Abdij.

Van den Elzen prijst de laagdrempeligheid van het project. „Bij een museum of een galerie stap je niet zomaar binnen. Hier komen mensen op me af om te vragen wat ik doe of gewoon een praatje te maken. Je wordt in het voorbijgaan met kunst geconfronteerd. Dat vind ik heel sterk.”

↑ PZC 30 juni 2022

NIEUWS UIT DE REGIO

tekst en foto: club Walcheren

De hedendaagse kunst manifestatie FAÇADE 2022 onderzoekt de vrijheden van onze samenleving, en de stelt de vraag in hoeverre beeldvorming of uiterlijk vertoon - façades - onvrijheden maskeren.

Veertien spraakmakende kunstenaars uit Nederland, Frankrijk, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben voor FAÇADE 2022 de opdracht gekregen om werk te vervaardigen rond het thema 'vrijwaring van vrees'. Ze gebruiken de monumentale stad Middelburg niet enkel als decor maar steeds als een integraal onderdeel van de installaties: de architectuur, de geschiedenis en de bevolking staan centraal in hun onderzoek naar vrijheid.

De tentoonstelling verleidt om kennis te nemen van de verschillende standpunten over vrees en vrijheid en deze te heroverwegen. Wat zijn onze ideeën over vrijheid, wanneer betekent een vrijheid voor de een de onvrijheid van de ander, wanneer is vrijheid van

een groep een façade waar onrecht of vrees voor anderen achter schuil gaat? Bezoekers worden uitgenodigd, of misschien zelfs gedwongen, hun vrijheid te heroverwegen.

Rondleidingen

Leden van SI club Walcheren organiseren, speciaal voor de Soroptimisten en hun familie, vrienden of werkrelaties, rondleidingen met een uitgebreide toelichting en exclusieve anekdotes over de kunstenaars en de realisatie van de manifestatie. Façade loopt tot 6 november 2022. www.facade2022.nl.

Deelnemende kunstenaars: Raul Balai, Kevin van Braak, Delphine Courtillot, Jaap van den Elzen, Kianpash Gerami, Folkert de Jong, Anish Kapoor, Liesbeth Labeur, Emmeline de Mooij, Worre Mulder, Leonard van Munster, Tanja Smeets, Edward Clydesdale Thomson en Erwin Wurms. Werken in reprise: Marinus Boezem en Anne-Marie van Sprang.

Niet pluis op de buis?

DOOR: PETER MAAS
DO. 30 JUN

Misschien heb je het al gezien vanuit het raam van het bedrijfsrestaurant of één van de torens: de grote buis van de aanvaarbeveiliging bij het stadskantoor staat in de steigers. En dat is niet de enige plek in de binnenstad waar iets bijzonders opgebouwd wordt, want op 16 juli 2022 gaat kunstmanifestatie Façade 2022 van start! Wethouder Eduard Smit verricht dan de officiële opening.

Kunstenaars uit Nederland, Frankrijk, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn gevraagd om voor Façade 2022 een werk te creëren bij het thema 'vrijwaring van vrees'. Wat zijn onze ideeën over vrijheid, wanneer betekent vrijheid voor de één de onvrijheid van de ander? Daar zijn veertien heel uiteenlopende kunstwerken uit ontstaan: van een strofe uit het Zeeuwse volkslied tot logeermatrassen in de bunker van het Molenwaterpark en een gigantische spiegel in de Kloostergangen bij de Abdij.

Als je wilt weten welk kunstwerk Raul Balai naast het stadskantoor gemaakt heeft, kun je het beste even vanaf de overkant van het kanaal gaan kijken; aan de Loskade dus. Maar nog leuker is het natuurlijk om alles te zien. Samen vormen de kunstwerken een wandelroute van ongeveer 5 kilometer. Ook leuk om samen met je collega's op pad te gaan! Façade vindt plaats van 16 juli tot 6 november 2022.

Veel meer info en foto's zijn te vinden op <https://www.facade2022.nl>

Mede namens kunst- en cultuurcollega Renske Brandhoff dank aan de vele collega's die adviesgevend of faciliterend - vanuit de gemeente hun medewerking hebben gegeven bij de totstandkoming van Façade 2022!

↑ De Soroptimist juni 2022

↑ Gemeente Middelburg Intranet 30 juni 2022

PZC 22 juli 2022 →

pzc.nl ■ e-mail: walcheren@pzc.nl ■ vrijdag 22 juli 2022

Zeeland

Façade verkent de vrijheid

▲ Vagewuur, installatie van Folkert de Jong op het Koorkerkplein.

Expositie in Middelburg tot begin november

Een wandeling door Middelburg is deze zomer een ontdekkingsreis langs bijzondere beelden en bouwwerken, dankzij Façade. Zo stuit je ineens op een superheld met een bierbuik.

Rolf Bosboom

Middelburg

Donderdagmiddag, hartje Middelburg. Het carillon van de Lange Jan strooit de klanken van 'What a wonderful world' uit over de stad. Hoewel het miezert, is het druk op de brocantemarkt op het Koorkerkplein. Tussen de kraampjes en de bezoekers staat onverstoord een ontzagwekkend wezen op twee veren.

Een lapje dekt een van de ogen af. Op de geeloranje huid zijn onder meer de logo's van NS en Albert Heijn getekend, maar ook het vrede-teken en een spelletje boter-kaas-en-eieren. De meeste bezoekers van de markt negeren de buitenaards ogende verschijning. Het zijn vooral kinderen die er oog voor hebben. Ze raken hem (haar?), heel voorzichtig, aan. De pop laat het zich welgevalen.

Elke straathoek

Het opmerkelijke wezen is een installatie van kunstenaar Folkert de Jong, die het 'een superheld met een bierbuik' noemt. Hij hoopt met zijn werk ook mensen die niet zoveel met kunst hebben, te prikkelen. En dat is precies wat Façade

doet. De vijfjaarlijkse, internationale kunstmanifestatie verrast de wandelaar op bijna elke straathoek, met werken die er helemaal op hun plaats lijken te zijn. Ze laten je anders kijken en stemmen, voor wie daarvoor open staat, ook tot nadenken.

Zestien kunstenaars uit binnen- en buitenland doen mee aan deze derde editie, die afgelopen weekend werd geopend. De deelnemers kregen de opdracht om aan de slag te gaan met het thema 'vrijwaring van vrees', een van de vier vrijheden volgens Roosevelt. Ze belichten vrijheid van alle kanten, soms nadrukkelijk, vaak ook subtieler. Vlaggen markeren de locaties van hun werken. Begeleidende teksten bieden ter plaatse houvast.

Duizendvoudige selfie

Wie langs alle werken wil wandelen, legt zeker vijf kilometer af. Het loont de moeite. Dat geldt alleen al voor het spiegelwerk van de befaamde kunstenaar Anish Kapoor, in de Kloostergang van de Abdij. In zijn *Random Triangle Mirror* blijf je kijken en zie je jezelf in talloze, steeds wisselende, gedaanten terug. Een duizendvoudige selfie.

Onontkoombaar is ook het werk van Raul Balai, die de kade bij het stadskantoor heeft voorzien van letters van drie meter hoog. Die vormen de zin 'How our exploitative state of mind frames the shape of the world' (vrij vertaald: hoe uitbuiting de wereld vormt). De betekenis blijft wat ongrijpbaar, zelfs met toelichting, maar imposant is

▲ *Random Triangle Mirror* van Anish Kapoor, in de Kloostergang van de Abdij. FOTO: LEX DE MEESTER

▲ Akoestische lichtinstallatie van de Eindhovense kunstenaar Jaap van den Elzen op de Loskade in Middelburg. Als je erin staat, word je omgeven door licht en geluid.

het wel.

Verderop langs het kanaal, bij de Stationsbrug, staat een kooiachtige constructie van Jaap van den Elzen. Wie erin gaat staan, wordt omgeven door licht en geluid. Alsof je even een andere wereld in stapt. Datzelfde gevoel geeft de koepel van Kevin van Braak op het Noordbolwerk. Het is 'een vrijplaats waar in principe alles mag', aldus de kunstenaar. De eerste bezoekers hebben de binnenzijde beklad met teksten.

Visserboot

Indrukwekkend is de visserboot van Edward Clydesdale Thomson, die aan een ketting hangt in het modderige Prins Hendrikdok bij de Dam. Regelmatig tilt een kraan het vaartuig even naar boven. Voor Thomson is de boot rechtstreeks verbonden met het slavernijverleden. Met zijn installatie haalt de kunstenaar de donkere kant van ook de Middelburgse geschiedenis boven water.

Eveneens niet te missen: het werk van Leonard van Munster op de Vismarkt. In een keurig tuintje hangt een camera, die de toeschouwer hinderlijk volgt en met een rood knipperlicht suggereert dat je aanwezigheid niet op prijs wordt gesteld. Het is Big Brother bij uitstek. Vrijheid lijkt een illusie. Zelfs op een idyllisch pleintje in Middelburg.

■ Façade duurt t/m 6 november. Route, locaties en meer informatie op facade2022.nl.

BQDe

MIDDELBURGSE & VEERSE BODE

WEEK 30 - 2022

'Als je de stof weghaalt, zie je alle techniek van het ambacht'

Meubelstoffeerder Melissa Klop

ONDERNEMEN

ZIE PAGINA >

20

FAÇADE 2022: VRIJWARING VAN VREES

3

CBK Zeeland organiseert voor de derde keer Façade, een grote manifestatie in de openbare ruimte van Middelburg. CBK Zeeland wil zo aandacht vragen voor de vrijwaring van vrees, een van de vier vrijheden die fundamenteel worden geacht voor een wereld waarin alle wereldburgers vrij en veilig kunnen zijn.

Foto: Edwin Mijnsbergen

**Een netwerk van
vrede en verzoening**

Waarom de klokken van
de Lange Jan iedere
vrijdag luiden

5

RITEL

XTREME
DEALS

**Adverteren in
de krant & online?**

Ga naar:
internetbode.nl

BQDe

Lever jouw redactie of advertentie aan!

Wil jij binnenkort nog een artikel,
foto of advertentie in de Bode plaatsen?

Let dan goed op,
want in de week van 10 augustus
is de Bode met vakantie!

De krant komt dan niet uit.
Lever dus op tijd aan,
en sta komende week nog in de Bode!

LOKAAL

27 JULI 2022

3

Façade 2022: reconsidering our freedom

MIDDELBURG – Veertien spraakmakende kunstenaars uit Nederland, Frankrijk, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben voor Façade 2022 de opdracht gekregen om werk te vervaardigen rond het thema vrijwaring van vrees.

Ze gebruiken de monumentale stad Middelburg niet enkel als decor maar steeds als een integraal onderdeel van de installaties; de architectuur, de geschiedenis en de bevolking staan centraal in hun onderzoek naar vrijheid. Bezoekers worden uitgenodigd, of misschien zelfs gedwongen, hun vrijheid te heroverwegen.

Kathrin Ginsberg, directeur CBK Zeeland:

"De keuze die we hebben gemaakt is gebaseerd op de drijfveren van de kunstenaars. De intensiteit waarmee deze kunstenaars, gerenommeerd of debuterend in de openbare ruimte, hun ideeën weten te verbeelden, maakt van Façade 2022 een avontuur dat we met elkaar aangaan. Een ontdekkingstocht naar onze vrijheden, vrij van vrees." Op de voorpagina: Kunstenaar Warre Mulder stoelde met attributen van de oude godin Nehalennia. In de ronde vijver van het Molenwaterpark drijft een hond in een mand. Er liggen appels in de mand. 'Stowaway Nehalennia's dog' – 'Verstekeling Nehalennia's hond' – heet de installatie. ■

BK-informatie - vierenvestigste jaargang - nummer 6 - 13 september 2022

BK

INFORMATIE

Vakblad voor beeldend kunstenaars
Verschijnt acht keer per jaar
Uitgave van de Stichting BK-informatie
Abonnementsprijs €22,50 per jaar

2022-6

beeldbijdrage Façade 2022

↑ **BK Informatie 6, 2022, beeldbijdrage**
↓ **Serie van 15 ansichtkaarten**

[illegible][illegible]

40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555

DEBAGUARD

Nieuwe schiedlerging voor kunstenaars en kunstprofessionals

In samenwerking met Robert Boudier heeft de Nederlandse Vereniging van Kunstenaars (NVK) een nieuw platform ontwikkeld voor kunst en kunstprofessionals.

Er wordt nu een nieuw kanaal voor kunst en kunstprofessionals ontwikkeld. Het kan worden gebruikt om kennis te verspreiden en te delen, maar ook om te helpen bij het vinden van goede samenwerkingen met kunstprofessionals. Het kan worden gebruikt om te helpen bij het vinden van goede samenwerkingen met kunstprofessionals. Het kan worden gebruikt om te helpen bij het vinden van goede samenwerkingen met kunstprofessionals.

De Nederlandse Vereniging van Kunstenaars (NVK) heeft een nieuw platform ontwikkeld voor kunst en kunstprofessionals. Het kan worden gebruikt om kennis te verspreiden en te delen, maar ook om te helpen bij het vinden van goede samenwerkingen met kunstprofessionals.

De NVK heeft een nieuw kanaal voor kunst en kunstprofessionals.

De NVK heeft een nieuw kanaal voor kunst en kunstprofessionals.

International Council 2017-2020

Op 15 april is de International Council 2017-2020 in Amsterdam gehouden. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld. De International Council is een organisatie die zich inzet voor de internationale samenwerking in de kunstwereld.

[illegible][illegible][illegible]

ACTIVISTEN BINOMIAL

De meest actieve Binomials werden geselecteerd op basis van hun participatie aan de campagne, hun kennis van de organisatie en hun bereidheid om te helpen met de campagne. De geselecteerde Binomials worden ingedeeld in verschillende teams, die verantwoordelijk zijn voor de campagne in verschillende regio's. De Binomials worden ook ingedeeld in verschillende teams, die verantwoordelijk zijn voor de campagne in verschillende regio's.

Deze informatie helpt:

Kennismaken met Activisten

De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden.

Deze informatie helpt:

Design in Motion Festival

De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden.

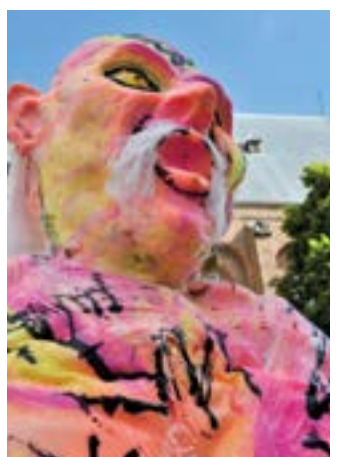
Deze informatie helpt:

Paradeactiviteit

De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden. De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden.

Deze informatie helpt:

De lijst met namen van 100 meest actieve Binomials helpt u om de meest actieve Binomials te vinden.

[illegible]

J.J.J.M. (Jan) van Damme

Façade 2022: reuring en speelplezier

Vanaf half juli laat Middelburg zich weer veroveren door een legertje van zo'n vijftien nationaal en internationaal vermaarde kunstenaars. Façade heet de beeldende kunstmanifestatie die zich na twee eerdere edities in 2012 en 2017 ontpopt als een vijfjaarlijks evenement. Beeldende kunst in de openbare ruimte: een heerlijk recept voor reuring en speelplezier. Je zou het misschien niet zeggen, maar Façade bouwt voort op een traditie van vernieuwende kunst die na de Tweede Wereldoorlog voet aan de grond kreeg in Zeelands hoofdstad.

Schoonheid en zeggingskracht

Kunstwerken op straat of in een landschap zijn van iedereen. Dat in tegenstelling tot de beelden en schilderijen in musea en galleries. Daar hebben we het over min of meer gewijde zalen waar een vaak kunstminnend publiek de schoonheid en de zeggingskracht van het tentoongestelde probeert te bevatten. Het is het clichébeeld, de kunstenaar die met de hand onder de kin een exposé houdt over de innerlijke doorstraling van een kleurenvlak van Mark Rothko.

Met beelden en objecten in de publieke ruimte is het anders. Niet toevallig krijgen beelden daar – hoe indrukwekkend en zwaarwegend ze ook zijn – vaak bij- en koosnamen. Vraag het de

kunstenaars van de jaarlijkse beeldenexpositie op de Scheldeboulevard van Terneuzen. Het monumentale beeld van Thom Puckey dat daar in 2007 definitief bij het stadhuis werd geplaatst, is een mooi voorbeeld. Een naakte man voor een wapperend doek, met afmetingen van 5 bij 5 bij 5 meter één van de grootste bronzen standbeelden in Nederland. 'Het Vesaliusbeeld' of 'De man met de cape', dat zijn de officiële benamingen. Wie wil kan er een zoektocht naar bescherming in zien. Minder zwaar op de hand zijnde Terneuzenaren hebben het over 'het pikkie van Puckey' of 'de potloodventer'.

De Molen van Wessel Couzijn

De openbare ruimte stelt zware eisen aan een kunstwerk. Weer en wind hebben er vat op, honden lichten er hun poot op, jonge voetballers kunnen er een mikpunt van maken. Middelburg heeft wat dat betreft ervaring. Op de hoek van de Groenmarkt en de Nieuwe Burg werd in 1972 het beeld 'De molen' van Wessel Couzijn geplaatst. Wie het koopvaardijsmonument kent op Boulevard Evertsen in Vlissingen weet dat Couzijn een naam is die in Zeeland met respect wordt uitgesproken. Dat respect was er niet voor zijn beeld op de Nieuwe Burg. Het lag op een uitgaansroute en daagde late cafébezoekers uit om er in al dan

'Het Vesaliusbeeld' of 'De man met de cape' van Thom Puckey op de Scheldeboulevard bij Terneuzen. Foto Atelier Thom Puckey - Peter Cox. (uitsnede)

'De Molen' van Wessel Couzijn op de Nieuwe Burg in Middelburg, gefotografeerd in 1975. Foto ZB Beeldbank Zeeland, recordnummer 72141.

↑ HZ Cult programma 2022 – 2023 print en via facebook
→ Zeeland 31/2, 2022 Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen

niet beschoonen toestand aan te gaan hangen. In 1988 besloot de gemeente het van zijn sokkel te halen en sindsdien ligt het kunstwerk in een loods van gemeentewerken stof te verzamelen. Acties van Middelburgse kunstenaars om 'De molen' terug in het straatbeeld te krijgen, liepen tot nu toe vast in ambtelijke en bestuurlijke regeldrift.

Nu is het natuurlijk de bedoeling dat kunst in het publieke domein wat losmaakt. Liefst geen vandalisme. Maar anderzijds is er weinig treuriger dan een kunstwerk dat niet wordt gezien. Ook daarvan heeft Middelburg voorbeelden. Zoals de stenen gymnasiumleerlingen van Liesbeth Messer-Heijbroek op de Seishinnenbrug, onthuld in 1956 toen er plannen waren om een gymnasium te openen in de bij de brug gelegen Kloveniersdoelen. Het gymnasium kwam niet in dat gebouw. En de beeldengroep staat hoog in de top tien van minst opgemerkte kunstwerken.

Ontsnapt uit een sprookje

Wat het voorgaande te maken heeft met de nieuwe, aanstaande aflevering van Façade in Middelburg? Alles. Die manifestatie is bij uitstek een voorbeeld van kunst in de openbare ruimte. Van de twee eerdere edities weten we dat de objecten op straten, bruggen, pleinen en bolwerken de tongen losmaakten. En camera's in actie brachten. De kunststof boom van Anne de Vries op de Koningsbrug was in 2017 voor vele reizigers die van het NS-station kwamen reden om de iPhone te trekken: even met de kinderen poseren bij een vreemdsoortige knotwilg die met spleetogen en muil zo leek ontsnapt te zijn uit een sprookje met slechte afloop. Dat er door al die innige omhelzingen nu en dan een tak afbrak, werd op de koop toegenomen. Vijf jaar eerder was de bloemenkiosk van Tobias Rehberger op vrijwel dezelfde plek minstens zo fotogeniek. Het was meer een etalage dan een kiosk, elke bloem werd afzonderlijk in een omlijsting gezet. Een vrolijke variant op de bloemetjes buiten zetten.

Verser in het geheugen ligt de stalen kooi aan de voet van de Lange Jan. De in elkaar gedrukte en vervolgens weer uit elkaar getrokken constructie van Atelier Van Lieshout bleek tijdens de Façade-editie van 2017 een niet te

De bloemenkiosk van Tobias Rehberger tijdens de eerste Façade in 2012. Foto Anne Bree in opdracht van CBK Zeeland. (uitsnede)

versmiden klimrek. Mede vanwege die aantrekkingskracht voor kinderen sleep Joep van Lieshout de letterlijk scherpe randjes weg die er in eerste instantie ongetwijfeld waren. In de oorspronkelijke opzet had de kunstenaar zijn 'Huis' met deur en ramen op één van de kopse kanten willen neerzetten. Daarmee zou er een klimtoestel van drie tot vier meter hoog hebben gestaan. Artistiek aantrekkelijk maar voor jonge klimmers levensgevaarlijk. Zo kreeg het gevaarte op het Koorkerkplein een liggende positie die voor veel klimplezier en fotogenieke beelden

De stalen kooi van Atelier Van Lieshout aan de voet van de Lange Jan in Middelburg was tijdens Façade 2017 één van de publiekshits. Foto CBK Zeeland. (uitsnede)

De boom van Anne de Vries op de Koningsbrug in Middelburg tijdens Façade 2017. Foto Anne Bree in opdracht van CBK Zeeland. (uitsnede)

zorgde. De populariteit raakte ook een snaar bij de gemeentebestuurders. Er werd nagedacht over aankoop en een definitieve plaatsing van de verwrongen kooi. Financiële kopzorgen maakten van de wens een droom.

De vrouw in de ligstoel

Overigens heeft Middelburg inmiddels een traditie hoog te houden met min of meer interactieve kunstwerken op plein en straat. In de Lange Delft is Guido Metsers 'Rebecca' - de vrouw in de ligstoel - al bijna een halve eeuw een publiekstrekker. Eerst in plaatstaal, sinds 1990 in brons. Het zou aardig zijn een fotocollage te maken van alle voorbijgangers die zichzelf in de loop van de jaren in de lege stoel naast de vrouw hebben laten fotograferen. Hetzelfde geldt voor 'De fontein' (2000) pal voor het stadhuis. De uit Rusland afkomstige kunstenaars Ilya en Emilia Kabakov zijn niet waas van een grap en een grof. Hun fontein is niet de klaterende waterpartij die je bij de titel van hun kunstwerk zou verwachten: twee bronzen stoelen met daartussen een sokkel waarop een marquette van het stadhuis is geplaatst. In de sokkel zit een kijkgat waaronder de tekst staat 'kijk in de tunnel je ziet het rioleringsstelsel van de stad uit de Vijftiende eeuw'. Als je om te kijken op één van de stoelen gaat zitten, stroomt er vanonder de zitting water in een opvangbak. Voilà, de stoel plast, een fontein, maar dan anders.

'Vrouw in ligstoel, Rebecca', van Guido Metsers in de Lange Delft Middelburg. Foto ZB Beeldbank Zeeland, Johan Francke, recordnummer 753979. (uitsnede)

'De fontein' van Ilya en Emilia Kabakov staat sinds 2000 voor het Middelburgse stadhuis. Foto austrat.

Wereldpodium voor de kunst

Inmiddels een beetje vergeten is het Podio del Mondo per l'Arte in de voormalige graanbeurs op het Damplein. Het verdwenen 17e-eeuwse paviljoen werd in 1973 herbouwd. De in Middelburg woonachtige kunstenaar Marinus Boezem veranderde het in een internationaal podium voor conceptuele kunst. Zonder de gemeente erin te kennen brak hij op 6 februari 1976 de bestrating pal voor het beursgebouw open en plaatste er een tegel met de tekst 'Podio del Mondo per l'Arte', wereldpodium voor de kunst. Een jaar later kreeg Boezem na veel gemopper in de gemeenteraad officieel toestemming om collega-kunstenaars tegels met stellingen en boodschappen te laten plaatsen. Het is nog altijd wachten op de door Boezem aangekondigde slotact op zijn podium. In het midden van het paviljoen zal er een bronzen paaltje in de bodem worden geslagen. Precies aan de andere kant van de wereld, in Nieuw-Zeeland, wordt er eenzelfde paal geplaatst. De paaltjes markeren de nieuwe draais van de aarde en geven aan dat Middelburg zich het centrum van de internationale hedendaagse kunst mag noemen. Immers, de hele wereld draait dan om Middelburg. Tot het zover is, blijft Boezem kunstenaars uitnodigen. De Belg Kasper Bosmans legde vorig jaar nog zijn tegel onder het doos zullen gedragen dak.

Nieuwe Muziek spraakmakend

Met Marinus Boezem bevinden we ons in een voorstad van wat nu de vijfjaarlijkse

Marinus Boezem maakte van de voormalige Graanbeurs zijn 'Podio del mondo per l'Arte' op het Damplein in Middelburg. Foto ZB Beeldbank Zeeland, W.F. Helm, recordnummer 66008.

Marinus Boezem maakte van de voormalige Graanbeurs zijn 'Podio del mondo per l'Arte' op het Damplein in Middelburg. Foto ZB Beeldbank Zeeland, W.F. Helm, recordnummer 66008.

kunstmanifestatie Façade is. Boezem organiseerde met zijn vrouw Maria-Rosa tussen 1979 en 1987 de jaarlijkse kunstmanifestatie Forum in Middelburg. Dat waren ook de jaren dat Ad van 't Veer met Jeugd en Muziek en daarna Nieuwe Muziek Zeeland de basis legde voor festivals met hedendaagse gecomponeerde en geïmproviseerde muziek. Spraakmakend, geruchtmakend, met de Amerikaanse componisten John Cage en Morton Feldman en de Griek Iannis Xenakis - er werd een Xenakis-ensemble opgericht - als grote namen. Ook de in Kruijningen geboren componist Daan Manneke en het Willem Breuker Kollektief stonden meer dan eens in de programmaboekjes van het Festival Nieuwe Muziek. Theater, cultuur en zeker beeldende kunst waren vaste onderdelen. De Middelburgse componist Christian Blaha promoveerde in 2019 aan de Universiteit van Utrecht op de geschiedenis van het avantgardistische wereldje in de Zeeuwse hoofdstad. Naar aanleiding van het verschijnen

van zijn proefschrift 'Wat in Middelburg kan, dat kan niet', zei hij in een interview in de Provinciale Zeeuwse Courant: 'Alles wat er in Zeeland niet was, werd door Jeugd en Muziek en later door Nieuwe Muziek ingebracht.' Volgens Blaha was de provincie in de naoorlogse jaren een vrijwel onbeschreven blad, er gebeurde hoegenaamd niets. Het door het provinciebestuur ingestelde 'experimentenfonds' bracht daarin verandering, beeldend kunstenaars als Willem Buys en de broers Nico en Marinus (van den) Boezem vestigden zich in Middelburg. En zo kon ook Ad van 't Veer met zijn Nieuwe Muziek tot een nationale voortrekker uitgroeien (zie ook: Gerrit Schoenmakers, Ad van 't Veer, een programmeur met een roeping, Zeeland 3/2020). Tot 2005. Toen waten er in overig Nederland en Vlaanderen inmiddels zo veel concurrerende festivals en zalen die vaak beter in de slappe was zaten en meer publiek onder handbereik hadden, dat de Zeeuwse avant-garde niet meer voorop kon lopen. Maar Forum en Nieuwe Muziek zorgden er hoe dan ook voor dat Zeeland gewend raakte aan artistiek rumoer in de publieke ruimte.

De beeldende kunstmanifestatie 'Het Betoverde Plein' op het Middelburgse Abdijplein in 1999 kan als een rechtstreekse voorloper van Façade worden gezien. De toenmalige directeur Florent Bex van het Museum voor Hedendaagse Kunst in Antwerpen nam de organisatie op zich en nodigde tien kunstenaars van naam uit om speciaal voor de door de abdij omsloten ruimte een beeld te maken. Onder anderen Jan van Munster, Mark Manders, Henk Visch, Jan Fabre: ze kwamen graag. Ze plaatsten hun beeldige handtekeningen op de gaanderijen, in de bomen en onder de poorten. Het plein leek die zomer daadwerkelijk betoverd.

Alle grote festivals en manifestaties in Zeeland, van het Zeeland Nazomer Festival tot Beelden op de Terneuzense Scheldeboulevard, Onderstroom, Festival van Zeeuwisch-Vlaanderen en Film by the Sea, zijn schatplichtig aan de pioniers van toen. Met Façade is het niet anders gesteld, zegt Kathrin Ginsberg. Zij is directeur van het Centrum Beeldende Kunst Zeeland (CBK) en stond aan de basis van de kunstexpositie in de stad. Ze herinnert zich: 'Het Rijk was rond 2010 bezig om de geldstroom voor cultuur van provincies naar steden te verleggen. Het

'De man die de wolven meet' van Jan Fabre stond in 1999 in het kader van de tentoonstelling 'Het betoverde plein' op het Middelburgse Abdijplein. Foto ZB Beeldbank Zeeland, Ruben Greef, recordnummer 132388.

kwam erop neer dat alleen steden met meer dan 90.000 inwoners geld zouden krijgen. Drenthe en Zeeland vielen op die manier buiten de boot. Na aandringen van onder anderen onze toenmalige gedeputeerde Harry van Waveren werd het rijksbeleid aangepast in die zin, dat alle provinciehoofdsteden geld kregen. Het ging om 150.000 euro, dat bij ons verdeeld werd over de Vleeshal, Beeldende Kunst Middelburg en het CBK. Uit die subsidiestroom kon Façade worden betaald.' Voor de aanstaande kunstmanifestatie wordt 5 ton uitgetrokken: de helft is subsidie, de andere helft wordt binnengehaald met fondsenwerving.

Vrijwaring van vrees

Bij beide vorige edities kregen de geselecteerde kunstenaars een thema aangereikt voor ze aan de slag gingen. In 2012 'Het Bombardement', over Middelburg en architectuur; in 2017 'Face your Freedom', gerelateerd aan de Vier Vrijheden van de Amerikaanse president F.D.R. Roosevelt. Zijn vrijheden vormden in 1982 de basis voor de Four Freedoms Awards, die tweejaarlijks in Middelburg worden uitgereikt. Dit jaar haakt Façade opnieuw aan bij de Four Freedoms en staat met het thema 'Reconsidering your Freedom' de vrijwaring van vrees - één van de vier vrijheden - centraal. Dat thema leek met de ulthraak van een wereldwijde pandemie al bijzonder actueel. Met de recente oorlog in Oekraïne en de miljoenen vluchtelingen kan

niemand nog om de door Roosevelt geformuleerde 'vrijwaring van vrees' heen. De borstbeelden van Roosevelt en zijn vrouw Eleanor staan permanent op het Helmplein in Middelburg, het hart van het University College Roosevelt (UCR). Dat Roosevelt 'vrijwaring van angst' meer hoop dan werkelijkheid was - en is - mag duidelijk zijn. Tijdens zijn State of the Union zei hij in 1941: 'De vierde (essentiële) vrijheid is vrijwaring van vrees - wat, uitgedrukt op wereldschaal, een wereldwijde bewapeningsvermindering inhoudt naar een zodanig niveau en op zo'n grondige manier dat geen land meer in staat zal zijn een daad van fysieke agressie te plegen tegen welk buurland dan ook - waar ook ter wereld.'

Kritiek van kunstenaars

Een terugkerend element is het gemor in Zeeuwse kunstenaarskringen. Niet zoner als het om Façade gaat, dan staan alle neuzen wel dezelfde richting op. Maar het CBK Zeeland ligt als door de Provincie gesubsidieerde instelling regelmatig onder vuur. Zeer recent nog naar aanleiding van het project 'Creative City Boost' dat beoogt leeglopende binnensteden een creatieve oppepper te geven. Feit is dat het voor provinciale en stedelijke overheden veiliger is om subsidiegeld te verdelen via een stabiele instelling als het CBK Zeeland dan via ad hoc samengestelde groepen en groepjes van kunstenaars wier goede bedoelingen maar al te vaak in onderling gekrakeel worden gesmoord. Niet altijd. Een kunstenaar als Ramon de Nennie heeft de afgelopen jaren meerdere keren laten zien wat vrij initiatief vermag. Zijn tijdelijke Boulevard van Schoonheid en Troost - werken van Zeeuwse kunstenaars op verkeersborden - was in de openbare ruimte te zien in Middelburg, Vlissingen, Goes en Terneuzen. Het CBK Zeeland laat in een manifestatie als Façade beschieden maar consequent een Zeeuwse stem doorklinken. Marinus Boezem vertolkte dat gehuld in 2012, Anne-Marie van Sprang deed dat vijf jaar later. Voor de komende aflevering wordt er een beroep gedaan op Liesbeth Labeur en wordt het beeld van Van Sprang 'hernomen'. Bovendien geeft deze editie met in Zeeland woonachtige deelnemers als Kianoosh Gerami en Warre Mulder een extra Zeeuwse tint aan het geheel.

Een ander terugkerend element is dat er met de tijdelijke beeldtentoonstelling een nieuwe blik op de stad wordt gevestigd. Al bij de eerste editie werd melding gemaakt van het streven om bewoners en bezoekers 'beter te laten kijken naar de werkelijkheid van de stad'. In de door het Zeeuws Tijdschrift en het CBK Zeeland uitgegeven catalogus werd het in 2012 zo gezegd: 'Er is veel wat we zien, er is nog veel meer wat we niet zien. Er is ook een wereld achter de façade, er is de onzichtbare herinnering, de ziel zouden we kunnen zeggen. En om die in beeld te krijgen is het belangrijk verder te kijken dan het hier en nu.'

Die woorden zijn ongetwijfeld onverkort van toepassing op de nieuwe editie van Façade die van 15 juli tot 6 november 2022 in Middelburg te zien zal zijn.'

Bronnen:

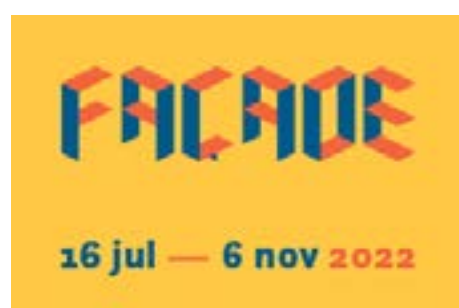
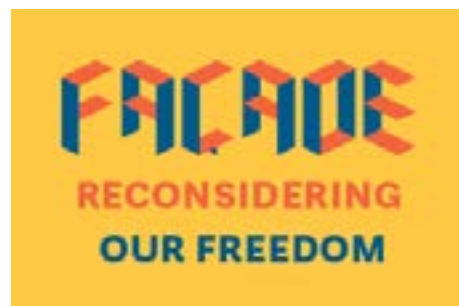
Keizer, A. (1984). 'Een wereldpodium voor de kunst: de Graanbeurs, Middelburgs mooiste monument', in: Zeeuws Tijdschrift 34 (1984), p. 144-145.
Niets is wat het is alles is wat het lijkt (2012). Catalogus uitgegeven door Zeeuws Tijdschrift en CBK Zeeland ter gelegenheid van Façade 2012.
Blaha, C. (2019). Wat in Middelburg kan, dat kan niet. Jeugd en Muziek Zeeland/Nieuwe Muziek Zeeland 1959-2005 (diss. UU 2019).

Rusch, L. (2019). Veerkracht, 35 jaar Nieuwe Muziek Zeeland. Gerrit Schoenmakers, 'Ad van 't Veer, een programmeur met een roeping', in: Zeeland 3/2020.
Krantenbank Zeeland: diverse artikelen over Forum, Nieuwe Muziek, beeldende kunst in de openbare ruimte.

Drs. J.J.M. van Damme (1956) studeerde geschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen en was van 1980 tot 2022 als journalist actief voor de Provinciale Zeeuwse Courant. Dit jaar verschijnt er een bundeling van zijn artikelen over Zeeuwse buurtschappen. Hij is redacteur van dit blad.

Noten

1 Façade 2022, reconsidering our freedom, Middelburg 15 juli tot 6 november 2022.
Deelnemende kunstenaars: Raoul Balai, Kevin van Baak, Delphine Courtillot, Jaap van den Elzen, Kianoosh Gerami, Folkert de Jong, Anish Kapoor, Liesbeth Labeur, Emmeline de Mooij, Warre Mulder, Leonard van Munster, Tanja Snoets, Marjan Teyssens, Edward Clydesdale Thomson, Erwin Warm. Van Annetmarie van Sprang wordt een beeld 'hernomen'.

- ← **HART** geanimeerde banner op hart-magazine.be
- **Zeeuwse Cultuur Agenda** jaargang 5, sep – dec 2022

Façade 2022

Reconsidering our freedom

Façade is een grote beeldtentoonstelling in Middelburg met een landelijke uitstraling, vrij toegankelijk, met ongeveer vijftien kunstwerken in de openbare ruimte en een additionele randprogrammering, tot 6 november 2022.

Het Centrum Beeldende Kunst (CBK) Zeeland organiseert voor de derde keer Façade. Het CBK Zeeland wil hiermee aandacht vragen voor een maatschappelijk thema: de vrijwaring van vrees. Wat betekent deze vrijheid voor mensen, hoe moeten we ernaar streven, welke vrees heerst er en in hoeverre kunnen we vrees op een collectieve manier het hoofd bieden? Wat betekent vrijwaring van vrees voor verschillende mensen en waar zitten de blinde vlekken in ons denken hierover? In coronatijd werd ook duidelijk dat de vrijheid van de één de onvrijheid van de ander kan zijn.

Toen de kunstenaars aangezocht werden was er nog geen oorlog in de Oekraïne. Het thema is nu actueler dan ooit.

Uit het dagboek van een gids

Half juni fietste ik over de Herengracht in Middelburg en ineens zag ik het. Wat stond het daar mooi in het water op één been. Het prachtige beeldje van Annemarie van Sprang stond tijdens de Façade 2017 in het Prins Hendrikdok. Je moest over de muur kijken om het te zien. Hier op deze plek in de Herengracht staat het zo veel mooier vind ik. Elke keer als ik er langs fiets geniet ik er van. Het heet: "To reflect". Het beeldje met de veel te lange armen is sierlijk, en heeft in beide handen een spiegel.

"To reflect" is steeds in beweging, nooit hetzelfde. Het beeld kijkt naar zichzelf, maar houdt de wereld ook een spiegel voor. Wie meer over zichzelf weet is minder geneigd te oordelen over de ander. De beelden veranderen steeds. Het beeld spiegelt ook letterlijk in het water, en elke rimpeling maakt dat het gespiegelde beeld nooit hetzelfde is.

Het staat daar: ongreepbaar, in volkomen vrijheid. Toen ik er langs fietste stond er aan de kant recht tegenover het beeldje een reiger. Peinzend te kijken naar die wonderlijke verschijning in het water. De reiger vloog weg, in volkomen vrijheid.

Natuurlijk had ik al van Kathrin Ginsberg, directeur van het CBK, gehoord dat er weer een Façade zou zijn van 16 juli tot 6 november 2022. We zijn beiden lid van de Soroptimistclub Walcheren. In 2017 hebben een aantal leden van onze club in de weekenden rondleidingen verzorgd en 'de wacht' gehouden bij het CBK om de wandelaars voor een rondleiding te ontvangen of andere bezoekers van informatie te voorzien. De vergoeding hiervoor was bestemd voor het goede doel van onze club. Dit jaar heeft Kathrin ons daar opnieuw voor gevraagd.

Zou ik weer mee doen, vroeg ik me af. Het zijn fikse wandelingen en mijn benen zijn zo jong niet meer. Misschien maar de wacht houden tijdens de weekenden en niet gidsen. Maar het was zo leuk om te doen in 2017, ik twijfel.

Ik ben absoluut geen kunstkenner, maar dat hoeft hierbij ook niet. Openstaan is denk ik het belangrijkste. Hier gaat het vooral ook om de boodschap die de kunstenaar aan de kijker wil meegeven.

27 juni

Op 27 juni kwamen we bij elkaar in het CBK. En daar was direct bij aankomst het eerste kunstwerk te zien. Ik lees later dat de Oostenrijker Erwin Wurm de maker is van wat ik zie. Er kan om zijn werk gelachen worden, lees ik. Ik zie op de gevels op de Balans meubels. Stoelen, Tafel, zelfs een opgemaakt bed. Een heel interieur is op de buitengevels geëxposeerd. Het is inderdaad om te lachen. Maar het interieur dat exterieur is geworden stemt ook tot nadenken. Over onszelf, over de wereld. De hoogste tijd, vindt Erwin Wurm: "We zijn op een punt gekomen dat we onszelf totaal moeten veranderen." Deze meubelen zonder beschermend dak erboven roepen ook de associatie op met de vreselijke beelden van de kapotgeschoten huizen in de Oekraïne.

We kregen deze avond via een PowerPointpresentatie de kunstwerken te zien en op papier de achtergrond van de kunstenaar en beschrijving van het kunstwerk. Ik werd steeds enthousiaster. Kom op. Ik ga het gewoon weer proberen.

Een korte terugblik naar Façade 2017

Ik herinner me 2017 met een nog niet zo goed meewerkende nieuwe knie. Bij de opening van de Façade bood ik aan om op het treintje te gidsen, voor mensen die ook niet zulke goede benen hadden. Tot mijn schrik zag ik in het treintje Marinus Boezem. Oh hemel, wat ging ik ook alweer over hem vertellen. Gelukkig heb ik een spiekbrieftje.

Op de eerste steen onder de Koepoort staat 'passage 2012' en de naam van de kunstenaar Marinus Boezem. Op de overige 24 stenen lezen we de namen van personen die betekenis hebben gehad voor de Zeeuwse hoofdstad. Napoleon, Koningin Wilhelmina, Mondriaan, John Cage enz. Het zijn geen gedenkstenen. Ze kunnen ons inspireren.

Mijn eerste rondleiding en dan gelijk één van de kunstenaars onder je gehoor. Ik kreeg het er warm van. Maar na afloop kreeg ik een compliment van hem: "Goed gedaan, dame." Dat gaf me moed en zelfvertrouwen voor de volgende rondleiding.

En toen de eerste echte rondleiding, van ruim 2 uur. Toen ik met mijn groep terugkwam bij het CBK voelde ik me euforisch, de gladiolen ontbraken. Nog heel veel rondleidingen volgden.

“

Maar het interieur dat exterieur is geworden stemt ook tot nadenken.

En nu 5 jaar later.

Thuis maar eerst de papieren bestuderen, me verdiepen in de kunstenaars, kijken of ik de route wat korter kan lopen. Niet iedereen wil immers 2,5 uur lopen.

We hadden afgesproken dat we 12 juli 's avonds de hele route zouden volgen o.l.v. Kathrin. Op de fiets, gelukkig. 16 juli zou de opening zijn, dus de meeste kunstwerken stonden er al. We fietsten via de Herengracht met het beeldje 'To reflect' naar het Bolwerk, waar de koepel van Kévin van Braak staat. Een koepel voor vrije geesten. 'DOME', een vrijplaats waar in principe alles mag. Verder op de fiets naar de Koepoort met de hierboven genoemde tegels van Marinus Boezem. Dit is inmiddels een vast onderdeel van de Façade. De tegels liggen er voor de eeuwigheid. De tegels waren overwoekerd door onkruid. Kom op gemeente Middelburg, koester je kunstwerken. Zorg dat het er netjes blijft.

Toen verder het Molenwaterpark in. Warre Mulder maakte 'Verstekeling Nehalennia's hond'. De hond drijft in een mand. Nehalennia werd verzwolgen door de golven. Kunnen wij zonder angst voor het water leven? Een vraag waarmee de Zeeuwen al eeuwen worstelen.

We gaan door naar de bunker. Het is een avontuur, zo donker. Er komt nog wel licht in, horen we. Drie prachtig versierde matrassen staan tegen de wand. De maakster, Emmeline de Mooij, hoopt de bezoekers te inspireren tot gastvrijheid en het wegnemen van vrees bij de onbekende ander.

Het trauma doemt op uit de modder

We zien bij het Prins Hendrikdijk een bootje in de lucht hangen. De installatie werkt nog niet. Het bootje moet in het water zakken, door de gaten in het bootje ten onder gaan, en dan weer omhoog gehesen worden. Uit de modder. Toen Edward Thomson het modderige water van het dok zag, associeerde hij dat met het donkere verleden van Middelburg, de slavernij. Het zal zaterdag bij de opening wel werken, hopen we.

Naar de Kuiperspoort. Daar groeien grijze bollen uit de muur lijkt het wel. Gemaakt van bladvangsters. Tanja Smeets ziet de verbinding als de sterkste tegenhanger van angst. We gaan met de fiets vervolgens naar de Kanaalweg tegenover het Stadskaartoor. Grote letters die een zin vormen. 'HOW THE EXPLOITATIVE STATE OF MIND FRAMES THE SHAPE OF THE WORLD'. Vrij vertaald: 'hoe uitbouwling de wereld vormt'. Raul Balai houdt ons voor: de koopman en de dominee – en de koopman wint altijd, helaas.

Verder naar de Stationsbrug, 'Shelter'. Het lijkt een grote vogelkooi, daarin ben je veilig, maar... je zit ook gevangen, een vogel kan niet vliegen. Dit moet ik nog eens bekijken als het donker is, want Jaap van Uzen is een lichtkunstenaar. Hij heeft 1000 lampjes in de kleuren rood, groen en blauw in de koepel verwerkt. Als je erin stapt zorgt het licht voor een bijzondere wereld en er klinkt muziek. Hier kunnen alle kwaad en angst worden vergeten. Gelukkig duurt de Façade tot 6 november, dus nog donkere avonden genoeg.

Zeeuws Volkslied

De brug over, linksaf suizen we door de fietstunnel en zien de blauwe letters van Liesbeth Labuur. Ze heeft vrijelijk geschreeft in het Zeeuws Volkslied: 'Geen oord ter wereld meer beschermd door dijk en duin'. De mooie blauwe letters blijven ook na de Façade zitten. Middelburg heeft er dus een kunstwerk bij. Wij galmen het originele Zeeuws Volkslied.

We fietsen terug naar de Vismarkt. Daar confronteert Leonard van Munster ons met een robotachtige machine op een sokkel die ons lijkt te volgen. Het geeft een onbehaaglijk gevoel. Het oog zwiept heen en weer en zet ons in een fel rood licht. Het lijkt: 'big brother is watching you'. Hoe ver gaan we met alles registreren, opslaan en in de gaten houden? En dat voor de veiligheid? Is dat vrijheid?

Denk even na over de aarde

We laten de onheilspellende robot achter ons en fietsen naar De Heim, achter het Stadhuis. Delphine Courbilot maakte vijf grillige, zandkleurige pilaren. Ze noemt het 'De Bron'. De bron van de aarde. Haar boodschap: sta stil om na te denken over de toekomst van de aarde.

Na dit mooie kunstwerk bewonderd te hebben gaan we naar het pleintje Onder de Toren. Een totaal ander kunstwerk. Een grote vent met een bierbuik. Folkert de Jong verbaasde zich over de boksballen die in Amsterdam in de straten verschenen in de coronatijd om alle frustratie en boosheid op te kunnen botvieren. Het inspireerde hem tot het maken van deze superheld. Wil je slaan: ga je gang!

We moeten allemaal een beetje wakker worden

Na deze gekke pop gaan we naar het Abdijplein en willen de Kloostergang in naar het kunstwerk van de beroemde Anish Kapoor. Helaas, de Kloostergang is al gesloten. Ik neem mij voor om vóór de opening van Façade nog even te gaan kijken.

Ook de blauwe handen van Kianoosh Gerami staan nog niet op hun plek op het Abdijplein. Donderdag is het ringrijden, dan staan de handen in de weg. We kunnen ze wel bewonderen, want ze staan tijdelijk op het plein van het CBK. De installatie waarschuwt. De handen zijn bekleed met vispluis, kunststofdraadjes die de visnetten beschermen, verzameld op de stranden. Maar al dat plastic komt via de mossel en een visje bij ons op het bord. Een grote alarmbel ligt bij de drie handen!

De ruim 6 kilometer lange tocht zit erop. We hebben veel gezien, veel geleerd en veel om over na te denken.

14 juli

Ik wilde voor de opening van de Façade toch nog even het kunstwerk van Anish Kapoor zien. Het was donderdag, ringrijden op het Abdijplein. Ik moest me tussen de paardendrollen, koetsen en dampende paardenlijven heen wurmen naar de Kloostergang. Daar heerste een weldadige rust en de wereld leek even stil te staan bij deze prachtige holle spiegel met duizenden driehoekige spiegelfragmenten. Dit kunstwerk is uitgeleend door de kunstenaar en heeft geen relatie met het thema, maar toch is die relatie er wel, hier kan je jezelf even van de wereld wanen, vrij van bedreigingen en leed. Je kan er eindeloos naar kijken, bij elke beweging zie je weer wat anders. Een topstuk op deze Façade.

16 juli

De opening van de Façade

Ongeveer 300 mensen verzamelden zich op het plein van het CBK. Na de toespraken werden de mensen in groepen verdeeld en vertrokken zij allemaal van een ander startpunt. De kleur van het tasje dat je bij aankomst kreeg, bepaalde in welke groep je zat. Ook nu had ik mij aangemeld om in het treintje te gidsen. En ja, daar zat weer Marinus Boezem. Maar nu schrok ik niet, vond het juist wel leuk. We tuften langs alle kunstwerken en ik probeerde mijn vergaarde kennis op de groep over te brengen. De installatie met het bootje werkte nu. Indrukwekkend. We moeten wel even geduld hebben voor het bootje zinkt.

Ook de immens grote blauwe handen staan nu op het Abdijplein met de alarmbel. En gelukkig had de gemeente inmiddels de mooie stenen bij de Koepoort van onkruid ontdaan. De Façade stemt

tot nadenken en nodigt uit tot discussie, zeker niet alleen over de vrijheid in de wereld maar ook over de klimaatverandering. Mijn dagboek gaat zeker nog verder. De rondleidingen moeten nog op gang komen. Maar deze kopij moet naar de vormgever van het tijdschrift, dus hier stopt mijn dagboek voor u als lezer althans. Wel heb ik al twee maal 'de wacht' gehouden bij het CBK in het weekend. Dan heeft het personeel vrij en bemannen wij met onze vrijwilligers – ook weer voor het goede doel – het CBK. We ontvangen de mensen die de route gaan lopen.

In het CBK, Balans 17, Middelburg is de prachtige catalogus te koop voor slechts € 5,00. Hierin staat veel meer uitleg dan ik nu heb kunnen geven. Misschien ook een cadeautje? Het CBK is alle dagen van de week geopend. In het weekend van 11.00 u – 17.00 u.

U kunt hier een gratis routebeschrijving krijgen. Na afloop van de wandeling kunt u op een heel bijzondere manier uw mening geven. Hoe? Dat moet u echt even in het CBK komen bekijken.

Misschien hebt u helemaal niets met kunst, maar heb ik u nu nieuwsgierig gemaakt en gaat u toch de kunstwerken bekijken. Bij elk kunstwerk staat een vlag. Op de voet van de vlag staat een korte uitleg.

Kijk, verbaas u, bewonder, geniet, lach erom, schrik ervan, praat erover en denk erover na. Dat is Façade 2022. Voor mij meer dan geslaagd.

Wietse Lelie

Foto's: Anne Breel

Rondleiding?

Leuk om met een vriendenclubje, familie, collega's of burens e.d. te doen. Maar u kunt zich ook apart aanmelden. Rondleiding vanaf 5 aangemelde personen. Tijdens de weekenden 's middags. Eventueel andere tijd in overleg. Hele rondleiding is ca. 2,5 uur. Kortere kan ook of op de fiets

Kosten: € 10,00 p.p. Opbrengst is voor het goede doel van de Soroptimistclub Walcheren.

Aanmelden per e-mail sorren4facade@gmail.com of telefonisch/sms via 06 16 759 307

► Folkert de Jong herstelt beeld bij Lange Jan met nieuw hoofd

‘Vagevuur’ door fik vernield

„Ik heb mensen nooit uitgenodigd om benzine mee te nemen naar mijn kunstwerk”, zegt kunstenaar Folkert de Jong. Maar zijn beeld *Vagevuur* dat bij de Lange Jan in Middelburg staat, is twee keer in de fik gegaan vorige week. Het hoofd was helemaal weg en de torso gehavend. Sinds gisteren heeft de ‘superheld met bierbuik’ een nieuw hoofd.

Arie Westeneng

Middelburg

Het beeld *Vagevuur* is ruim twee meter groot, het heeft felle, bijna giftige kleuren. Beeldhouwer/tekenaar De Jong maakte al eerder heftige beelden van zombies, mutanten en heksenjagers. Zijn nieuwe beeld is onderdeel van de kunstmanifestatie *Façade* in Middelburg en staat op het Koorkerkplein.

De Jong wil mensen prikkelen en ze uitnodigen dit kunstwerk bijvoorbeeld aan te raken. „Kunst in de buitenruimte heeft altijd iets kwetsbaars, je moet er voorzichtig mee zijn.” Daar wil hij vanaf. In zijn woonplaats Amsterdam hingen in coronatijd ineens allemaal bokszakken op straat. „Voor mensen om hun agressie eruit te gooien”, vertelt hij. Het lijkt hem mooi als zijn kunst ook zoiets zou oproepen.

Onprettige gast

Het beeld is van een zacht soort schuim. „Het is echt een onprettige gast.” De Jong kan zich helemaal voorstellen hoe passanten zin krijgen *Vagevuur* een ram te geven. Het beeld staat daarom op grote industriële veren. „Het kan bewegen, een beetje als een wip-kip.”

„Ik had me de reacties op mijn kunst wat zachtzinniger voorgesteld”, zegt de kunstenaar. „De eerste nacht na plaatsing hebben

▲ De installatie *Vagevuur* van Folkert de Jong op het Koorkerkplein in Middelburg na restauratie. Na twee branden heeft het beeld een nieuw hoofd gekregen. FOTO DIRK-JAN GJELTEMA

ze het beeld al gemolesteerd, ze zijn er met vijf man aan gaan hangen, hoorde ik.” De Jong heeft toen kettingen gespannen aan de nek

Ik had me de reacties op mijn kunst wat zachtzinniger voorgesteld

– Folkert de Jong, kunstenaar

van het beeld om het overeind te houden, mochten vandalen er weer aan gaan hangen.

In de tijd erna werd het beeld ‘geladen’ zoals De Jong het noemt. „Zoals bij een Afrikaans fetisj beeld gingen mensen er dingen in steken of er teksten op krassen.” Dat vindt De Jong op zich mooi. „Zo’n beeld buiten is een sociaal experiment. Dat het beeld evolueert, dat het verandert, is goed.”

Maar vorige week woensdag heeft iemand het haar van het beeld in brand gestoken. Donder-

dagnacht stond het hele hoofd in de fik. Omwonenden waarschuwden de brandweer, die het beeld heeft geblust. Maar het was toen al zwaar beschadigd.

Vrijwaring van vrees

Kathrin Ginsberg, directeur van het CBK, vertelt dat kunstmanifestatie *Façade* het thema ‘Vrijwaring van vrees’ heeft. Het CBK heeft kunstenaars uitgenodigd rond dat thema, een van de vier vrijheden volgens Roosevelt, kunstwerken te maken. „Van de brand van Fol-

▲ Het beeld *Vagevuur* op het Koorkerkplein vóór de vernieling. FOTO LEX DE MEESTER

kerts beeld kun je angstig worden, het zag er heftig uit.” Ze zegt dat ze de drijfveren van de dader of daders natuurlijk niet kent. „Maar de branden grijpen mensen aan. Zeker de bewoners die vlak bij het Koorkerkplein wonen zijn ont-daan.”

Ginsberg heeft na de branden met De Jong gebeld en stuurde foto’s en een filmpje naar hem. Hij was gefascineerd. „De brand tegen de achtergrond van de kerk heeft iets van een ritueel, het doet me denken aan een middeleeuwse boekverbranding”, vertelt hij. Hij besloot direct een nieuw hoofd voor het beeld te maken en stuurde het op.

Dat hoofd lag zaterdag al bij het CBK en medewerkers van dat kunstcentrum probeerden het beeld maandag te restaureren. Een kleine aanpassing was nog nodig. Het nieuwe hoofd ging nog een nachtje terug naar het CBK. Gisterochtend is het er weer opgegaan. De stoere superheld heeft een nieuw hoofd en een goudkleurig reddingsdek als een soort cape.

Façadekunstwerk ‘Vagevuur’ in brand gestoken

MIDDELBURG – In Middelburg is gisteravond tegen middernacht het kunstwerk ‘Vagevuur’ van Folkert de Jong, beeldhouwer en tekenaar in Amsterdam, in brand gestoken. De Brandweer kon het vuur snel blussen, maar kon niet voorkomen dat het kunstwerk grote schade opliep.

De installatie ‘Vagevuur’ van de Jong staat sinds juli van dit jaar onder de Lange Jan in Middelburg als onderdeel van de manifestatie en kunstroute *Façade*, van CBK Zeeland. Het werk is een grote gekleurde pop, die is vastgeketend. Op de website van CBK zegt de kunstenaar over de installatie: „misschien is het een buitenaards wezen. In elk geval is het een seksloze figuur, geen man en geen vrouw. Met een hoogte van 2,20 meter is het een soort Hercules, een superheld met een bierbuik. De pop staat op twee industriële veren, de oppervlakte is zacht. Je mag hem/haar aanraken. Slaan mag ook. Ik ben heel benieuwd wat

de aanwezigheid van die pop doet met het publiek. Hopelijk worden ook mensen die niet zoveel met kunst hebben er door geactiveerd.”

Geslaagd experiment

Het is onbekend wie de brand heeft gesticht. Woensdagavond werd er ook al een poging gedaan om het beeld in brand te zetten. Toen kon het vuur snel geblust worden door ondernemers uit de omgeving. Op sociale media reageren mensen met afschuw op het incident, hoewel sommige mensen de actie in zekere zin ook wel bij het kunstwerk vinden passen. De kunstenaar reageert op Facebook zelf ook op de vernieling van zijn werk. Hij schrijft: „Het was te verwachten... Gisteren waren de haren in de fik gestoken, en vannacht is de kop er af: mijn sculptuur ‘Vagevuur’ tijdens kunstmanifestatie *Façade* in Middelburg was bedoeld als sociaal experiment zodat kunst in de openbare ruimte een dankbord zou worden voor de gemoeds-

De brand in het kunstwerk van Folkert de Jong Foto: Peter van de Meent

toestand van de omgeving en de kijker geslaagd. Gezocht: creatieve hooligans ook fysiek actief deelnemer is. Experiment die er een nieuwe kop op zetten.”

Door Alexander Hiskemüller
fotografie Cassander Eeftinck Schattenkerk

De vier vrijheden van de mens. Daarover sprak Franklin Roosevelt, de toenmalige president van de Verenigde Staten, op 6 januari 1941 in zijn jaarlijkse State of the Union. Een belangrijke speech, want hierop werd later de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens gebaseerd. Rond een van Roosevelt's historisch zo belangrijke vrijheidspijlers, de vrijwaring van vrees, is de tentoonstelling **FAÇADE 2022** samengesteld. En die tentoonstelling zet ons behoorlijk aan het denken over onze vrijheid. Roosevelt zei in 1941: "Geen land zal meer in staat zijn een dood van fysieke agressie te plegen tegen welk buurland dan ook - waar ook ter wereld." Maar wie had ooit gedacht dat Roosevelt's woorden na de Russische inval in Oekraïne weer zo'n gewicht zouden

Wat is vrijheid?

krijgen? Ook hebben we na twee coronajaren ervaren hoe onze individuele vrijheden onder hoogspanning kunnen komen te staan. Zo zijn in de afgelopen tijd flink wat scheuren ontstaan in de façade die wij als vrijheid zien.

In **FAÇADE 2022** presenteren vijftien beeldend kunstenaars met uiteenlopende achtergronden en stijlen kunstwerken in hartje Middelburg. De Amsterdamse kunstenaar Raul Boai bekijkt onze positie in de wereld vanuit diverse achtergronden. Dit vat hij beeldend samen in een ruim 120 meter lange quote. Wat vrijheid oplevert voor de een, betekent onvrijheid voor de ander. Maar wie bepaalt daarin de keuze? Tanja Smeets vertoelt - met de pandemie in gedachten - de angst voor het onzichtbare dat onze vrijheid kan aantasten, in grote organische sculpturen die langs muren en plafonds 'groeien'. En Marjan Teeuwen laat zien tot welke chaos onvrijheid kan leiden. Een oude schuilbunker in het midden van de stad wordt na zeventig jaar geopend voor haar werk. Zoals in al haar werk maakt ze er een wonderlijke kijkdoos in een monumentale omgeving die ze als stillevens fotografeert.

Het is maar een greep uit de bijzondere kunstwerken over vrijheid en onvrijheid, botsende opvattingen en kantelende perspectieven. De tentoonstelling geeft je als toeschouwer stof tot nadenken. Want vrijheid, daarvan zijn we steeds meer doordrongen, is helemaal niet zo vanzelfsprekend.

FAÇADE 2022 is te bezoeken van 15 juli tot en met 6 november 2022.

Kijk voor meer informatie op facade2022.nl

Tanja Smeets laat in haar werk grote structuren de ruimte in groeien langs muren, vloeren en plafonds. Ze gebruikt veel alledaagse materialen, keramiek en textiel. Voor **FAÇADE 2022** maakt Tanja werk voor de Kuipenpoort in Middelburg waarbij tussen de muren grijze bolvormige structuren groeien.

foto rechts:
De installatie op deze foto heet 'Liquid Garden, Beneath the Surface' en maakte Tanja eerder voor Het HEM in Zoandem.

Een bijdrage van € 25.000 van het Cultuurfonds, werkbeem beeldende kunst, een bijdrage van € 15.000 uit het Broekmans Fonds en een bijdrage van € 10.000 uit het Lantje Fonds.

Lezersactie Rondleiding langs Façade Middelburg

Anne-Marie van Sprang, *To reflect*

In de monumentale binnenstad van Middelburg wordt deze zomer voor de derde keer de beeldtentoonstelling in de openbare ruimte, *Façade*, georganiseerd. CBK Zeeland wil hiermee aandacht vragen voor een maatschappelijk thema dat wij van belang achten: de vrijwaring van vrees. Wat betekent deze vrijheid voor mensen, hoe moeten we ernaar streven, welke vrees heerst er, en in hoeverre is dat op een collectieve manier op te lossen? Wat betekent vrijwaring van vrees voor verschillende mensen en waar zitten onze blinde vlekken in ons denken hierover?

De grote beeldtentoonstelling heeft een landelijke uitstraling, is vrij toegankelijk en kent een additionele randprogrammering. Installaties van veertien grote kunstenaars uit binnen- en buitenland als Anish Kapoor, Tanja Smeets, Leonard van Munster, Delphine Courtillot en Raul Balai zijn er te zien. De kunstmanifestatie is van 17 juli tot en met 6 november gratis te bezichtigen. Zie ook cbkzeeland.nl

Speciaal voor de abonnees van *Beeldenmagazine* organiseren we op zondag 7 augustus om 14.00 uur een rondleiding langs de beelden. U wordt rondgeleid door een van de vaste gidsen. U zorgt zelf voor vervoer van en naar Middelburg. Plaats van samenkomen is het CBK Zeeland, Balans 17, 4331 BL Middelburg. Het maximum aantal deelnemers is twintig. Aanmelden kan via info@beeldenmagazine.com

↑ **Beelden magazine** 93, zomer 2022

T/M 6
NOVEMBER

AGENDATIP

Zoektocht naar onze vrijheden

Met zestien spraakmakende installaties over Vrijwaring van Vrees in de binnenstad van Middelburg onderzoekt de hedendaagse kunstmanifestatie *FAÇADE 2022* de vrijheden van onze samenleving. Zestien internationale kunstenaars nodigen de bezoekers uit om verschillende standpunten over vrees en vrijheid te heroverwegen. Wat zijn onze ideeën over vrijheid, wanneer betekent vrijheid voor de een de onvrijheid van de ander?

De deelnemende kunstenaars: Raul Balai, Marinus Boezem, Kevin van Braak, Delphine Courtillot, Jaap van den Elzen, Kianoosh Gerami, Folkert de Jong, Anish Kapoor, Liesbeth Labeur, Emmeline de Mooij, Warre Mulder, Leonard van Munster, Tanja Smeets, Anne-Marie van Sprang, Edward Clydesdale Thomson en Erwin Warm.

FAÇADE 2022: reconsidering our freedom, nog t/m 6 november op diverse locaties in Middelburg. façade2022.nl

↑ **Zout magazine** 16/9, 2022

FAÇADE 2022

16 juli t/m 6 november 2022

FAÇADE 2022 onderzoekt de vrijheden van onze samenleving, en stelt de vraag in hoeverre beeldvorming of uiterlijk vertoon – façades – onvrijheden maskeren. De tentoonstelling verleidt om kennis te nemen van de verschillende standpunten over vrees en vrijheid en deze te heroverwegen; wat zijn onze ideeën over vrijheid, wanneer betekent een vrijheid voor de één de onvrijheid van de ander, wanneer is vrijheid van een groep een façade waar onrecht of vrees voor anderen achter schuilt?

CBK Zeeland, Balans 17, 4331 BL Middelburg - www.cbkzeeland.nl

↑ **Art Alert** 5-6, 2022

ZIERIKZEE Kunstwerk 'Pluis' gaat op tournee

Een klein, maar geruisloos spektakel gisterochtend in Zierikzee: het kunstwerk *Pluis*, drie grote handen van blauw gekleurde draadjes polyethyleen is op reis gegaan.

Het kunstwerk, gemaakt door Kianoosh Gerami, heeft een jaar onder de Dikke Toren gestaan. Het is gemaakt om aandacht te vragen voor de vervuiling van zeeën met plastic in het algemeen en vispluis in het bijzonder. Twee jaar lang verzamelden vrijwilligers langs de kustlijn van heel Nederland blauwe draadjes voor *Pluis*. En nu gaan de handen op tournee door het land. De tjalk *De Vrijbouter* van schip-

per Wiebe Radstake neemt de handen mee. De eerste bestemming is het Abdijplein in Middelburg. Daar maakt het deel uit van de kunstmanifestatie *Façade2022*, georganiseerd door CbK Zeeland. Die expositie wordt tussentijds, vanaf 26 juli, even verlaten voor de *#Pluis Hands-on Tour*. Dan worden ze weer op *De Vrijbouter* geladen voor een tocht langs de Nederlandse kust richting de Waddeneilanden. Eind augustus komen de handen terug in Middelburg.

„We gaan onderweg met mensen in gesprek en vragen hoe we dit probleem van vispluis kunnen oplossen”, vertelt Noor Vermunt (11). Zij hoort bij de drie gezinnen die

van de zomer vier weken met het kunstwerk meereizen en vrijdagmorgen helpen de pluishanden dwars door Zierikzee naar de haven te brengen en vervolgens in Middelburg weer te lossen.

Omdat er voorlichting is geweest op scholen over het project, komen kinderen van de Willibrordusschool uit Zierikzee de handen even uitzwaaien als ze op *De Vrijbouter* wegvaren. De handen zwaaien niet terug. Of misschien toch een beetje, op het deinen van de golven.

– Valeska Nastaly

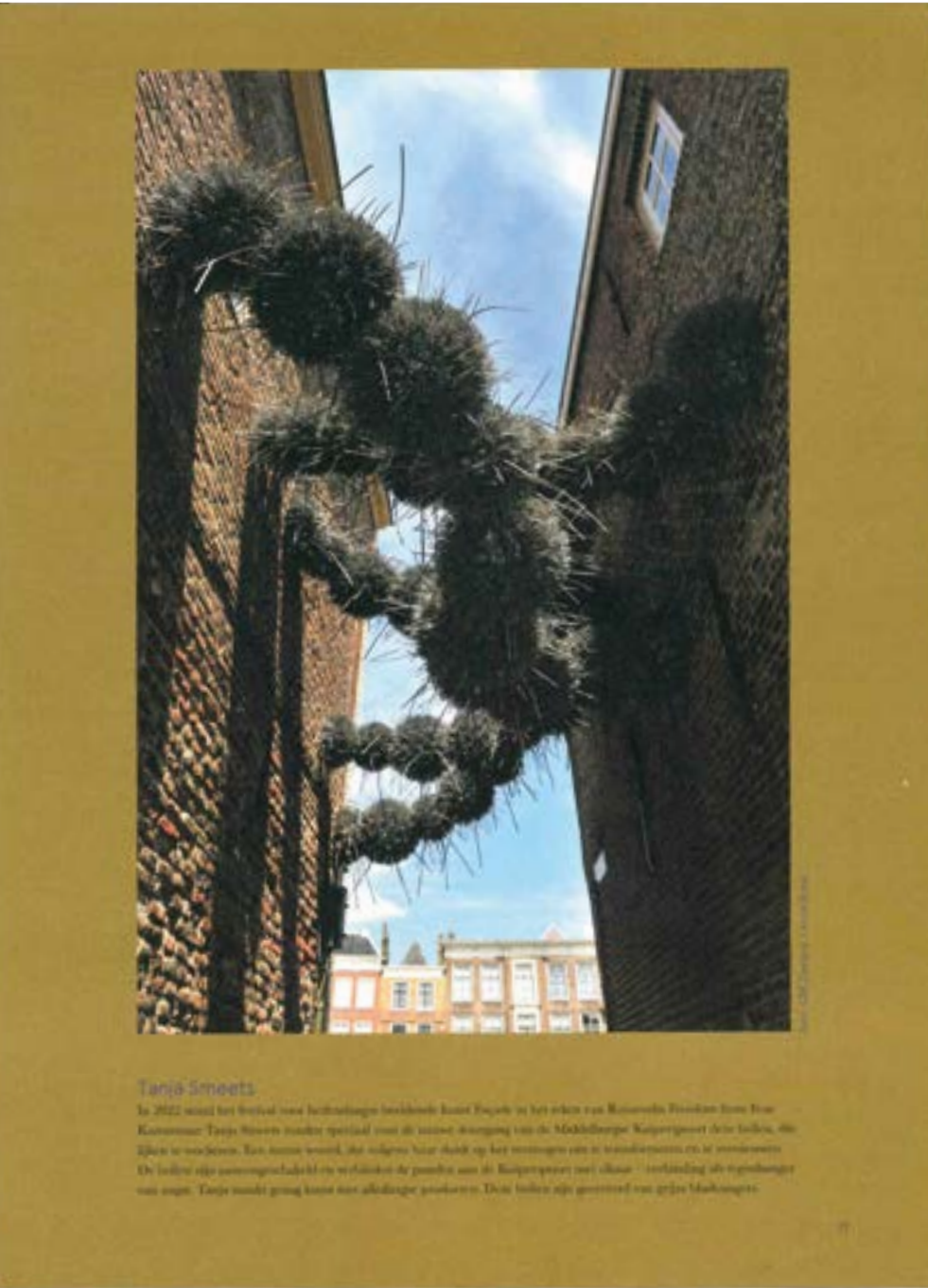
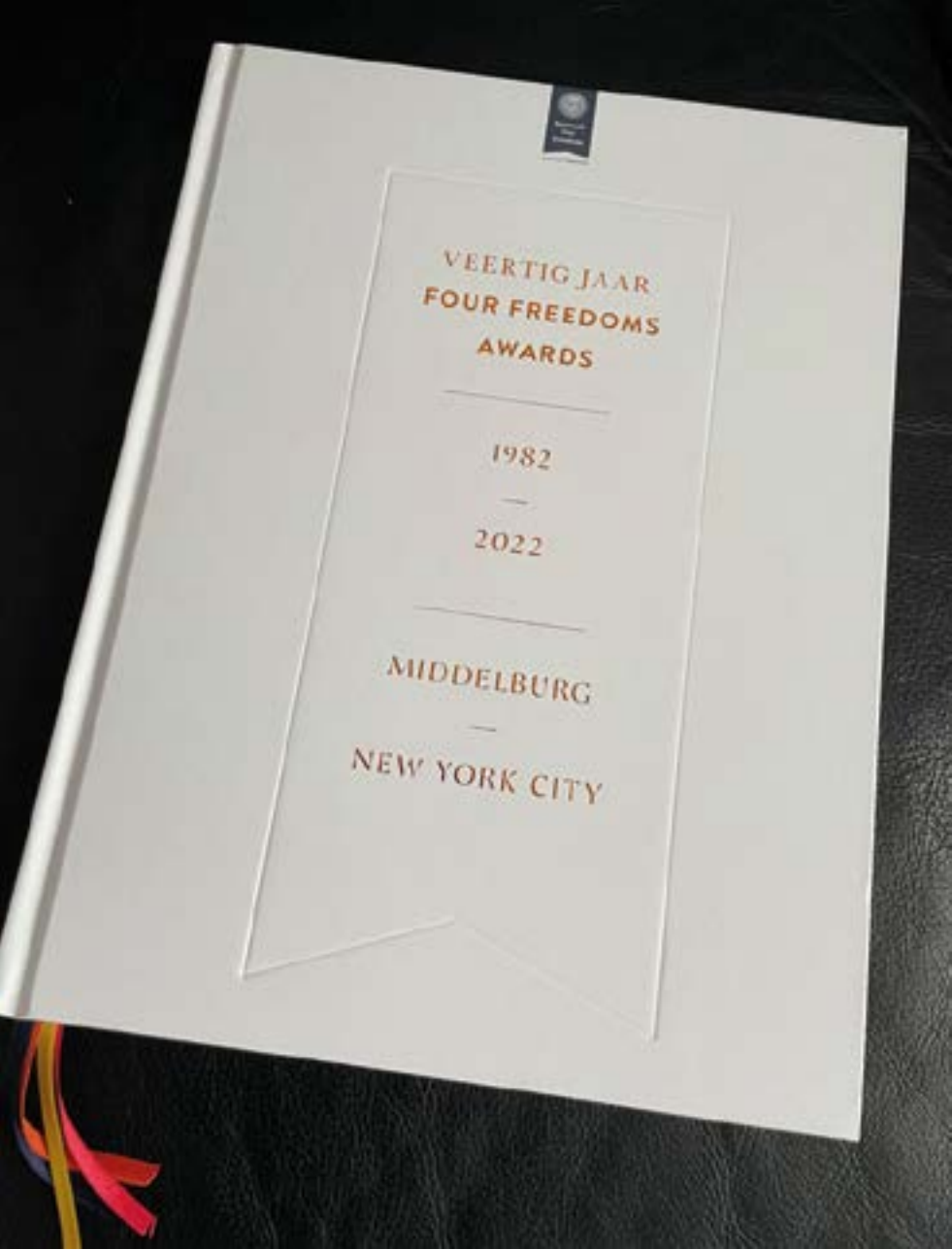
• Zie ook pzc.nl/video

▲ Leerlingen van de Willibrordusschool uit Zierikzee zwaaien bij 't Luitje de handen van vispluis uit. FOTO MAREKE MANDEMAKER

↑ **PZC** 11 juni 2022

↓ **Veertig jaar Four Freedoms Awards**
lustrumboek waarin de werken van Tanja Smeets (Façade 2022) en Anne de Vries (Façade 2017)
zijn opgenomen. Hoofdredactie: Marjolijn van Leeuwen; vormgeving: Swen&Vos.
Foto's uitreiking: PZC/Ernst Jan Rozendaal

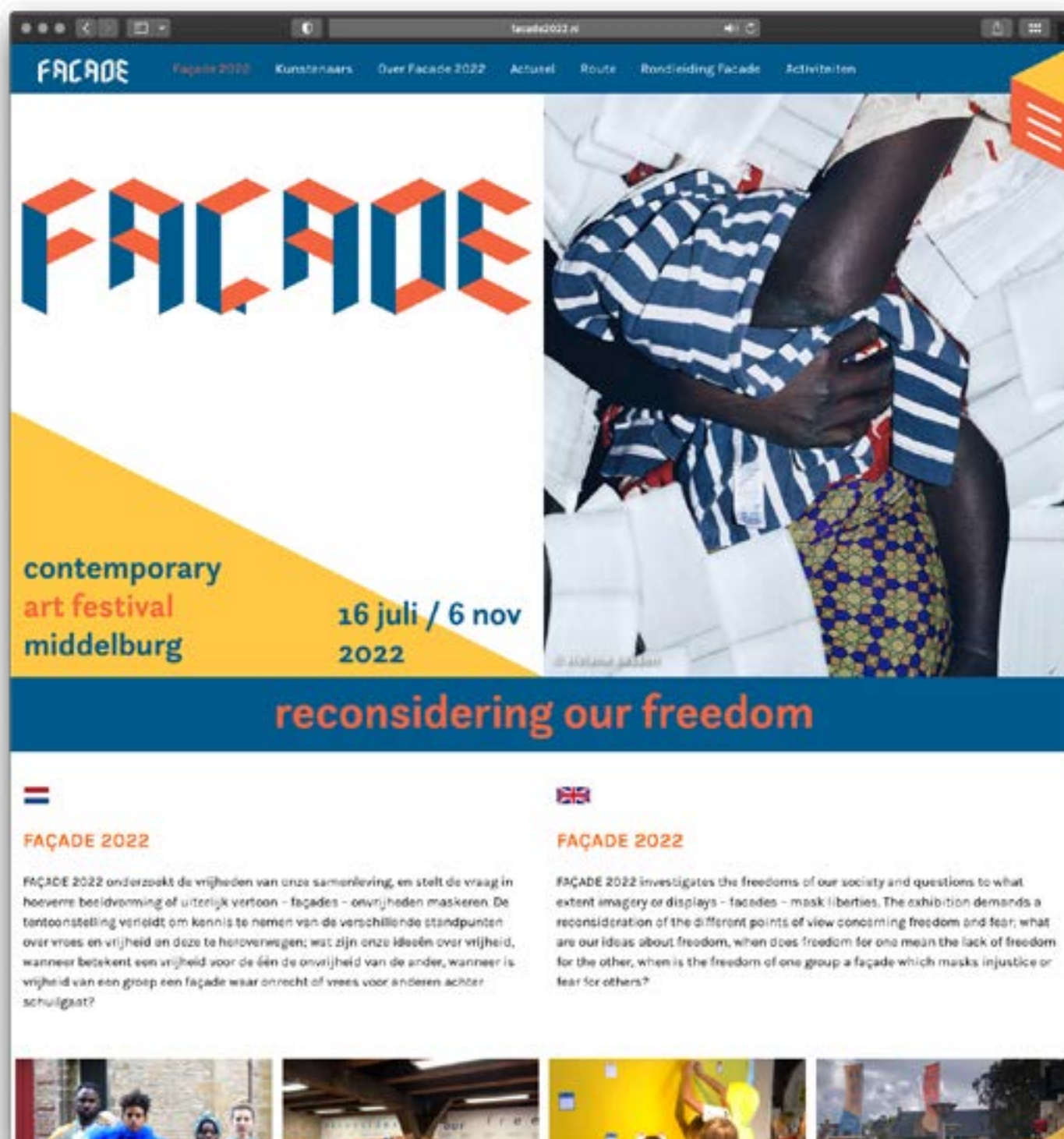
Tanja Smeets

In 2022 wordt het festival twee decennia lang herdenkend door Façade in het neder van Kunstenaar Festival. Deze twee kunstenaars Tanja Smeets worden speciaal voor de vierde editie van de Middelburgse Kunstprijs met deze werken, die zij in 2022 hebben gemaakt. Een nieuw werk, dat volgens haar staat op het moment van de kunstenaar, en de kunstenaar. De kunstenaar wordt speciaal voor de vierde editie van de Kunstprijs met deze werken, die zij in 2022 hebben gemaakt. Een nieuw werk, dat volgens haar staat op het moment van de kunstenaar, en de kunstenaar.

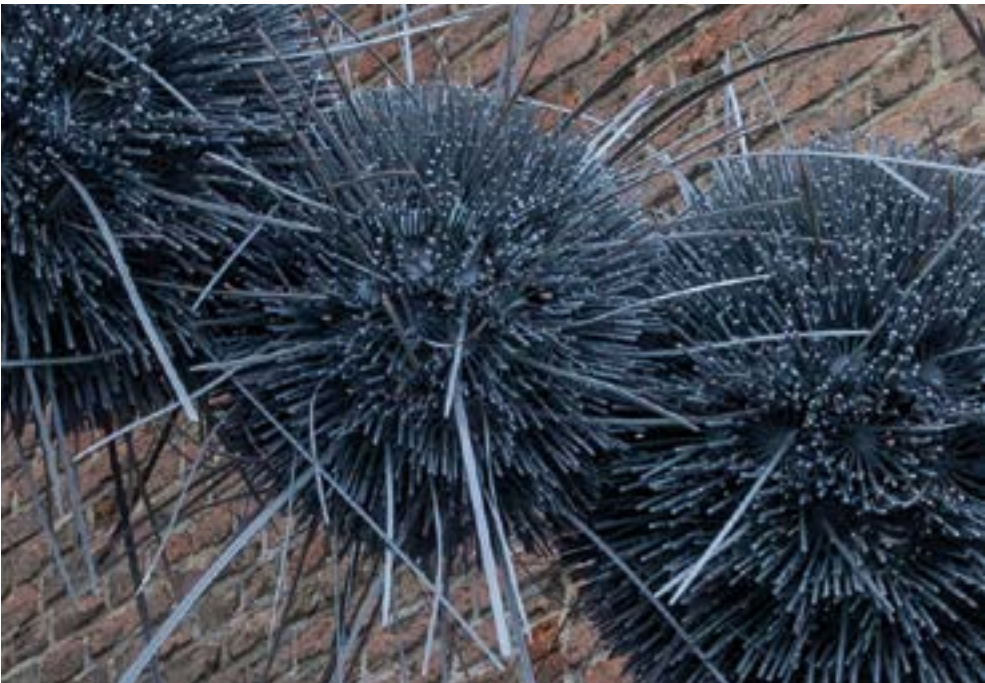
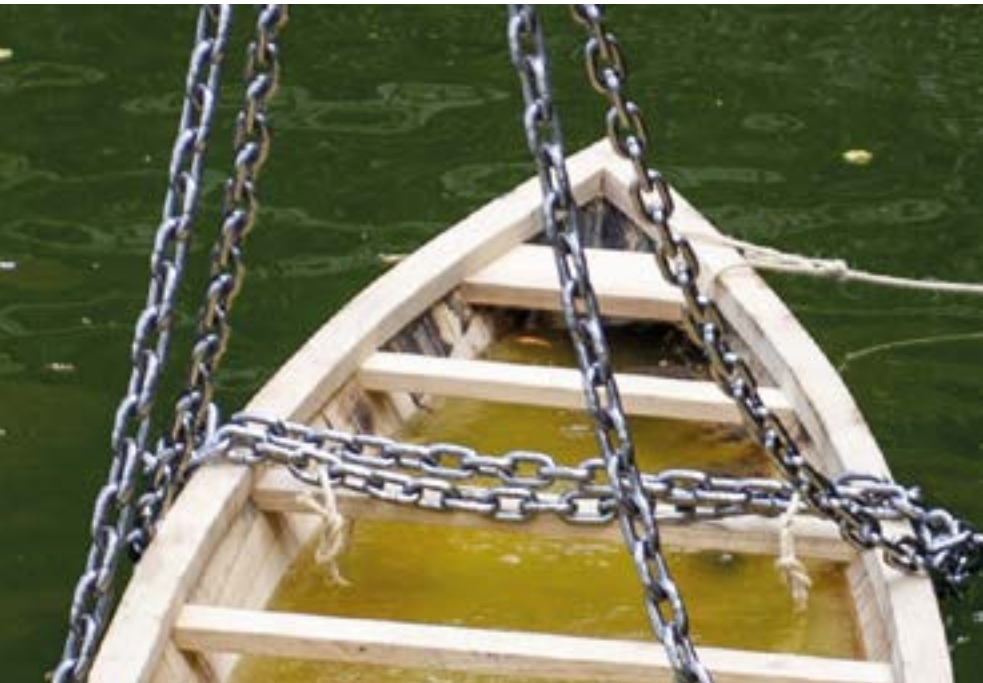

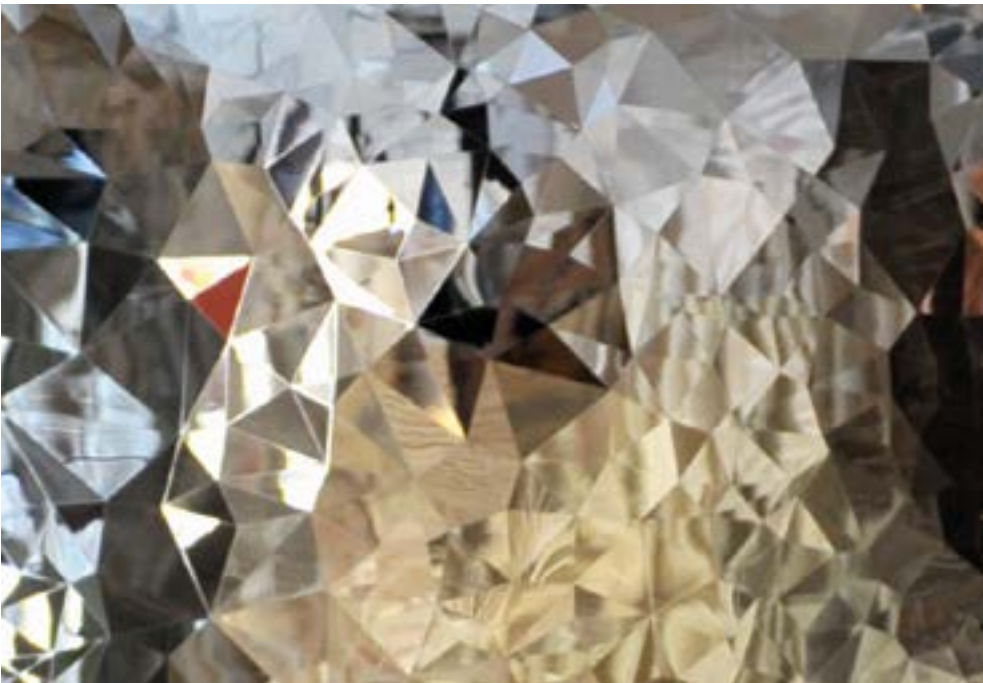
Anne de Vries

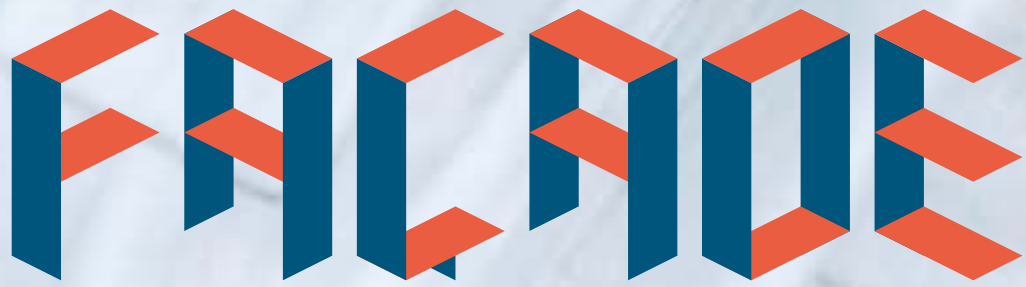
Het festival van herdenking herdenkend kunstenaar Façade staat in 2022 op het moment van de Kunstenaar Festival. Deze twee kunstenaars Anne de Vries worden speciaal voor de vierde editie van de Middelburgse Kunstprijs met deze werken, die zij in 2022 hebben gemaakt. Een nieuw werk, dat volgens haar staat op het moment van de kunstenaar, en de kunstenaar. De kunstenaar wordt speciaal voor de vierde editie van de Kunstprijs met deze werken, die zij in 2022 hebben gemaakt. Een nieuw werk, dat volgens haar staat op het moment van de kunstenaar, en de kunstenaar.

contemporary art festival middelburg

16 jul / 6 nov 2022

facade2022.nl

reconsidering our freedom

**16 spraakmakende installaties over 'vrijwaring
van vrees' in de binnenstad van middelburg**

**raul balai marinus boezem kevin van braak delphine
courtillot jaap van den elzen kianoosh gerami folkert
de jong anish Kapoor liesbeth labeur emmeline de mooij
warre mulder leonard van munster tanja smeets anne-marie
van sprang edward clydesdale thomson erwin wurm**

façade wordt georganiseerd door

cbk zeeland | balans 17 middelburg | 0118 611 443 | cbkzeeland.nl

beeld viviane sasson

- ← **Advertentie 1/1 pagina**
- Metropolis M 3, 2022
- Metropolis M 4, 2022
- VPRO Gids 28-29, 2022
- VPRO Gids 30-31, 2022
- VPRO Gids 36, 2022
- VARA Gids 32, 2022
- VARA Gids 33, 2022
- VARA Gids 34, 2022
- VARA Gids 38, 2022
- VARA Gids 42, 2022
- De Groene Amsterdammer 32, 2022
- De Groene Amsterdammer 33, 2022
- De Groene Amsterdammer 35, 2022
- De Groene Amsterdammer 37, 2022
- De Groene Amsterdammer 38, 2022
- De Witte Raaf 219, 2022
- H ART 227, 2022
- ZOUT 10, 2022
- Zeeuwse Cultuur Agenda sep/dec 2022
- De Soroptimist 89/3, juli 2022

↑ **De Witte Raaf** banner op dewitteraaf.be

↑ **Metropolis M** banner op metropolism.com

↑ **H ART** banner in de digitale nieuwsbrief van hart-magazine.be

RONDLEIDING FAÇADE 2022
meer zien dan de buitenkant
Rondleiding langs de kunstwerken van FAÇADE 2022 met deskundige uitleg van een enthousiaste gids.
Inclusief:

- > ontvangst bij CBK Zeeland, organisator FAÇADE 2022
- > inleiding door uw gids of de directeur van CBK Zeeland
- > koffie/thee
- > rondleiding van ongeveer 2 uur langs de kunstwerken
- > zaterdag en zondag van 13:30 tot 16:00 uur, andere tijden zijn mogelijk in overleg
- > deskundige gids
- > programma volledig in overleg samen te stellen

Aanmelden per e-mail sorren4facade@gmail.com of telefonisch/sms via 06 16 759 307
Kosten € 10 per persoon.
De gidsen stellen hun gehele honorarium beschikbaar aan het goede doel via Soroptimist International.

rondleidingen

↑ **Folder rondleidingen**

RECONSIDERING OUR FREEDOM
16 spraakmakende installaties over ‘vrijwaring van vrees’ in de binnenstad van middelburg
raul balai
marinus boezem
kevin van braak
delphine courtillot
jaap van den elzen
kianoosh gerami
folkert de jong
anish Kapoor
liesbeth labeur
emmeline de mooij
warre mulder
leonard van munster
tanja smeets
anne-marie van sprang
edward clydesdale thomson
erwin wurm
facade wordt georganiseerd door
cbk zeeland | balans 17 middelburg
0118 611 443 | cbkzeeland.nl

RECONSIDERING OUR FREEDOM
16 installaties over ‘vrijwaring van vrees’ in de binnenstad van middelburg
raul balai
marinus boezem
kevin van braak
delphine courtillot
jaap van den elzen
kianoosh gerami
folkert de jong
anish Kapoor
liesbeth labeur
emmeline de mooij
warre mulder
leonard van munster
tanja smeets
anne-marie van sprang
edward c. thomson
erwin wurm
facade2022.nl **CBK**

↑ **H ART** 228, 2022

- ↑ **NRC** 25 augustus 2022
- NRC** 8 september 2022
- NRC** 22 september 2022
- NRC** 13 oktober 2022
- NRC** 27 oktober 2022

FACADE

RECONSIDERING OUR FREEDOM

contemporary art festival middelburg
16 juli / 6 november 2022

façade 2022 wordt georganiseerd door

cbk zeeland
balans 17
4331 bl middelburg
0118 611 443
info@cbkzeeland.nl

façade2022.nl
cbkzeeland.nl

Cbf

FACADE

kunsteducatie

contemporary art
festival middelburg

16 jul / 6 nov 2022

FACADE

RECONSIDERING OUR FREEDOM

Een ontdekkingstocht door Middelburg langs zestien kunstwerken. Bekijk de stad door de ogen van kunstenaars, met het thema *vrijwaring van vrees* als vertrekpunt.

- > inspirerend lesmateriaal
- > voor basis- en voortgezet onderwijs
- > gratis rondleiding door een professionele gids
- > gratis busreis van school naar Middelburg en terug*

project

Façade 2022 onderzoekt de vrijheden van onze samenleving, en stelt de vraag in hoeverre beeldvorming of uiterlijk vertoon – façades – onvrijheden maskeren. De tentoonstelling verleidt om kennis te nemen van de verschillende standpunten over vrees en vrijheid en deze te heroverwegen; wat zijn onze ideeën over vrijheid, wanneer betekent een vrijheid voor de één de onvrijheid van de ander, wanneer is vrijheid van een groep een façade waar onrecht of vrees voor anderen achter schuilgaat?

Zestien spraakmakende kunstenaars uit Nederland, Frankrijk, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben voor Façade 2022 de opdracht gekregen om werk te vervaardigen rond het thema *vrijwaring van vrees*:

Raul Balai **Marinus Boezem** **Kevin van Braak**
Delphine Courtillot **Jaap van den Elzen**
Kianoosh Gerami **Folkert de Jong** **Anish Kapoor** **Liesbeth Labeur** **Emmeline de Mooij**
Warre Mulder **Leonard van Munster** **Tanja Smeets** **Anne-Marie van Sprang** **Edward Clydesdale Thomson** **Erwin Wurm**

* het aantal beschikbare bussen is beperkt, vol=vol dus wees er snel bij

rondleiding

U kunt met uw leerlingen met behulp van een plattegrond zelf de wandeling langs de installaties / sculpturen maken. Daarnaast kunnen wij u ook een professionele gids aanbieden die u en uw leerlingen gratis een interactieve rondleiding geeft.

Deze rondleiding is, net als het lesmateriaal, gericht op drie niveaus:

- > groep 7 en 8 basisonderwijs
- > onderbouw voortgezet onderwijs
- > bovenbouw voortgezet onderwijs

In overleg kunnen wij ook een aangepaste rondleiding verzorgen voor studenten aan het hoger onderwijs. Een rondleiding duurt twee uur. Er kunnen circa 25 leerlingen per keer meedoen.

lesmateriaal

Het lesmateriaal is gericht op de voorbereiding en de verwerking van het bezoek aan Façade 2022. Het omvat een keuze aan actieve en receptieve lessen.

Het lesmateriaal is ontwikkeld door Nico Out, voormalig consultant cultuureducatie, docent kunst- en architectuurbeschouwing en kunst-criticus voor de PZC.

Op de website façade2022.nl/educatie kunt u vanaf 6 september het lesmateriaal downloaden. Inschrijven voor de rondleiding en de busreis kan met een e-mail naar info@cbkzeeland.nl.

façade 2022
een kunstmanifestatie voor jong en oud

16 juli / 6 november 2022 — façade2022.nl

Cbf

Anish Kapoor

Erwin Wurm

Raul Balai

Leonard van Munster

heeft u een vraag over façade 2022? neem contact op met cbk zeeland via telefoonnummer 0118 611 443 of mail naar info@cbkzeeland.nl

1

geslacht
gender

- vrouw
female
- man
male
- anders
other

2

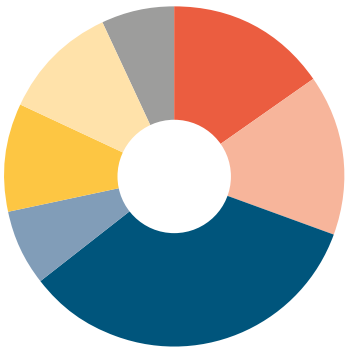
leeftijd
age

- 0 – 20
- 21 – 30
- 31 – 40
- 41 – 60
- 61 – 80
- 80+

3

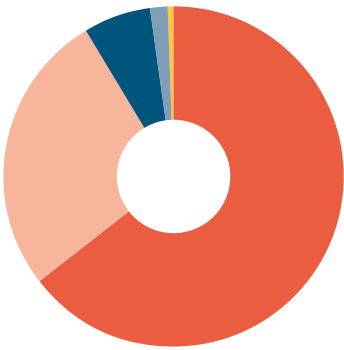
herkomst
origin

- middelburg
- zeeland
- nederland
the netherlands
- belgië
belgium
- duitsland
germany
- europa
europe
- wereld
world

4

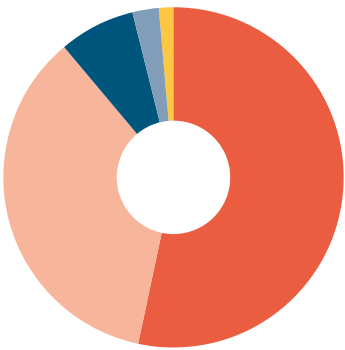
ik voel me veilig vandaag
i feel safe today

- helemaal eens
totally agree
- eens
agree
- niet eens, niet oneens
neither agree or disagree
- oneens
disagree
- helemaal oneens
totally disagree

5

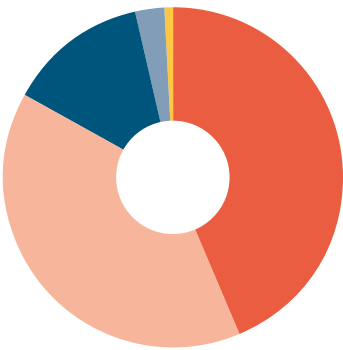
ik voel me vrij in nederland
i feel free in the netherlands

- helemaal eens
totally agree
- eens
agree
- niet eens, niet oneens
neither agree or disagree
- oneens
disagree
- helemaal oneens
totally disagree

6

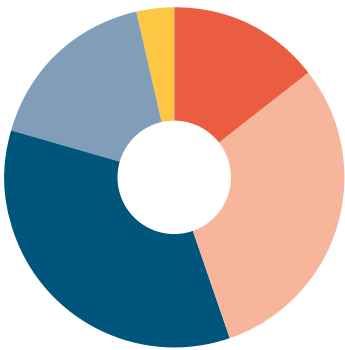
ik voel me veilig op straat
i feel safe on the street

- helemaal eens
totally agree
- eens
agree
- niet eens, niet oneens
neither agree or disagree
- oneens
disagree
- helemaal oneens
totally disagree

7

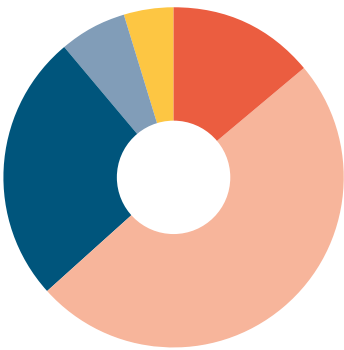
veiligheid is een verantwoordelijkheid van
de overheid
security is a responsibility of the government

- helemaal eens
totally agree
- eens
agree
- niet eens, niet oneens
neither agree or disagree
- oneens
disagree
- helemaal oneens
totally disagree

8

ik ben bereid dingen op te geven voor
mijn veiligheid
I am willing to make sacrifices for my safety

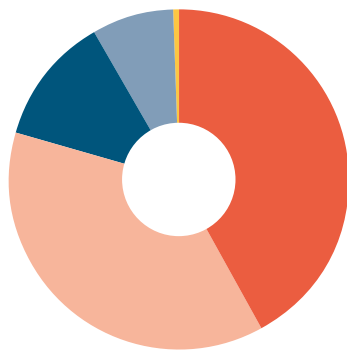
- helemaal eens
totally agree
- eens
agree
- niet eens, niet oneens
neither agree or disagree
- oneens
disagree
- helemaal oneens
totally disagree

everyone is equally free in this country

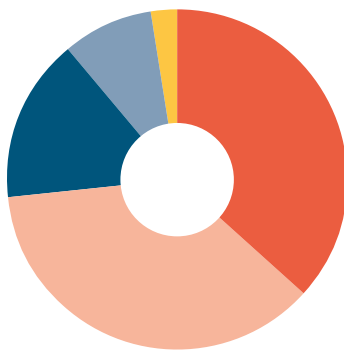
- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

I feel free to express myself

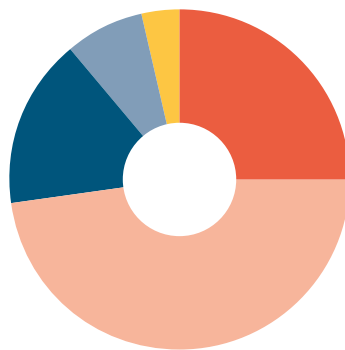
- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

I worry about the future

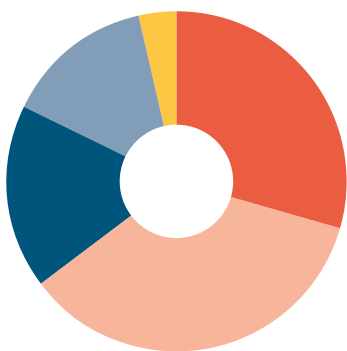
- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

fear can be useful

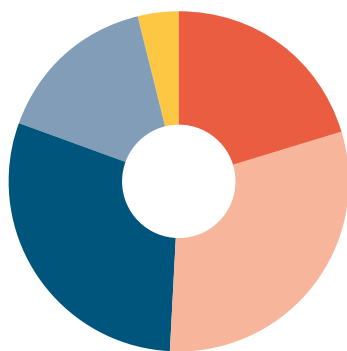
- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

my perception of freedom has changed in the last two years

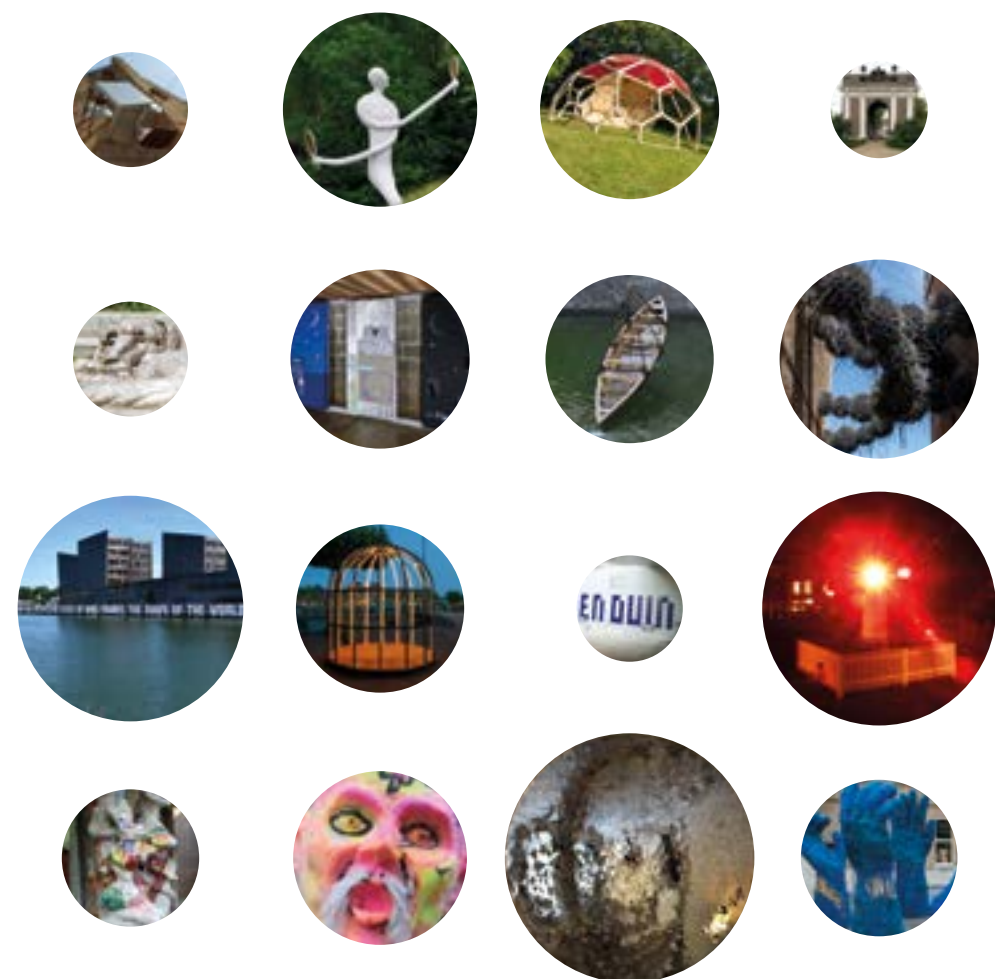
- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

art should take the lead in the conversation about major current issues

- **helemaal eens**
totally agree
- **eens**
agree
- **niet eens, niet oneens**
neither agree or disagree
- **oneens**
disagree
- **helemaal oneens**
totally disagree

which work of art made you think the most about freedom from fear?

FAÇADE

BY

NIGHT

contemporary art festival middelburg

zo heb je façade 2022 nog niet meegemaakt!

14 oktober / 18:30 – 21:30 uur

nachtelijke rondleiding met muzikale omlijsting door de zeeuwse muziekschool

façade by night

route

1 Abdijsplein Kianoosh Gerami Pluis	4 Vismarkt Leonard van Munster Ultimate Truth	8 Stadspark Molenwater Warre Mulder Stowaway Nehalennia's Dog
2 Koorkerkstraat Folkert de Jong Vagevuur	5 Loskade Jaap van den Elzen Shelter	9 Noordbolwerk Kevin van Braak Dome
3 Helm Delphine Courtilot De Bron	6 Kuiperspoort Tanja Smeets My Home is the Sea	10 Balans Erwin Wurm Zonder titel
	7 Prins Hendrikdok Edward Clydesdale Thomson Spellbound	speeltijden muzikanten / schedule musicians façade2022.nl

FACADE
RAW Journal

Friday 28th October
8 – 11:30 pm

**underground
artists**

Silent Disco

Bunker Molenwaterpark

organisation

Cbt **R**

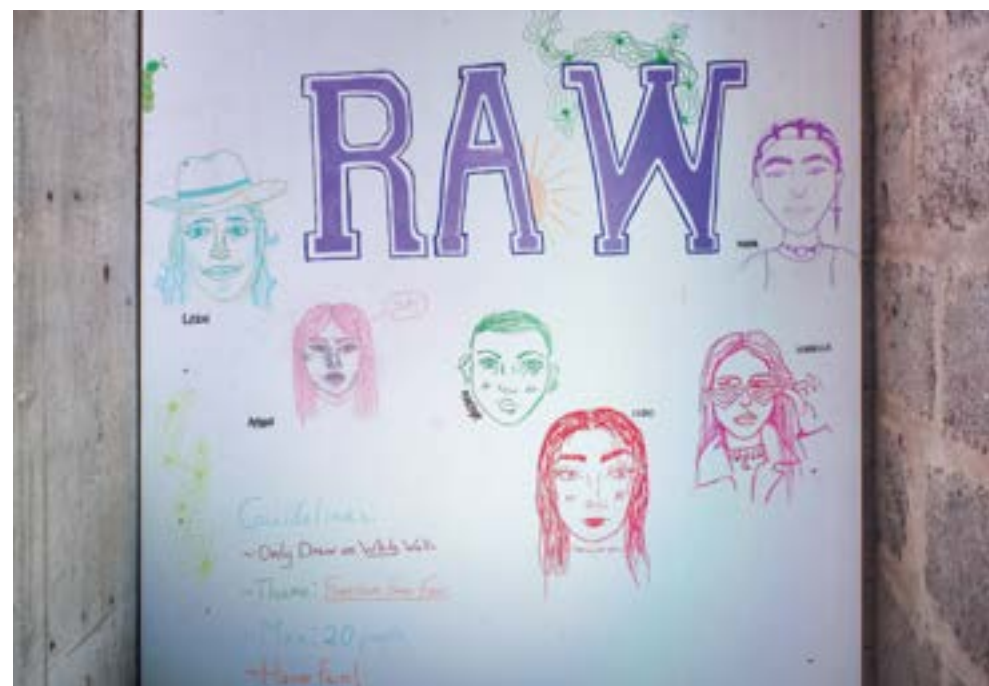
supported by

Façade Underground Artists

Façade 2022 heeft met de UCR studievereniging een speciaal event georganiseerd waarbij de studenten van Middelburg en Vlissingen op een actieve en speelse manier in contact kwamen met het thema *vrijwaring van vrees* en de kunstwerken van Façade 2022. In samenspraak met de studievereniging is er voor een muzikaal kunst event gekozen. In een speciaal voor Façade 2022 geopende bunker werd het thema *vrees* door de studenten indringend gevoeld en kregen ze de kans deze gevoelens visueel uit te drukken. Buiten de bunker werd juist de *vrijwaring* gevierd met een Silent Disco. Underground Artists was het eerste event in het nieuwe Molenwaterpark, waar studenten van zowel University College Roosevelt (wo), Hogeschool Zeeland (hbo) en Scalda (mbo) elkaar vonden.

► Locatievoorstelling over slavernijverleden in Middelburg

‘Niet alleen vanuit witte blik’

Sites Of Memory maakt jaarlijks een voorstelling over de Nederlandse koloniale geschiedenis. ‘Returning The Gaze’ is de nieuwste productie die te zien is in Middelburg.

Hans Puik

Middelburg

‘Returning the Gaze’ neemt het publiek mee naar november 1596. Dat jaar kwamen zo’n 130 Afrikaanse mannen, vrouwen en kinderen per schip aan in Middelburg. Zij waren gevangen aan boord van het schip van kapitein Melchior van den Kerckhoven en handelaar Pieter van der Hagen, beiden medeplichtig aan de slavenhandel. Op het Abdijplein werd op 18 november een kijklag georganiseerd waarbij zij tentoongesteld werden aan mensen in de stad. Als gedoopte christenen zouden zij in vrijheid kunnen leven, maar twee weken later besloot de regering van de Republiek alsnog dat de reder met hen kon doen wat hij wilde. Beroofd van hun vrijheid, identiteit en familie werden na een kort verblijf in Middelburg de kinderen, vrouwen en mannen opnieuw ingescheept en verkocht in West-Indië.

Specifiek thema

Een verhaal van lang geleden, maar niet minder stuitend en confronterend. Door verhalen uit de geschiedenis te delen hoopt Sites of Memory bewustwording te vergroten. „Kenniss over het verleden leidt tot inzichten over onze toekomst als cultureel diverse samenleving”, vertelt regisseur Katy Streek. „Het is belangrijk dat dit

▲ De locatievoorstelling *Returning the Gaze* speelt zich af op het Abdijplein en in de Kloostergangen in Middelburg. FOTOREN DE JAGER

verleden vanuit meer dan alleen het witte perspectief gedeeld wordt.” Ieder jaar ontwikkelt Streek samen met Jennifer Tosch, medeoprichter van Sites of Memory, een locatievoorstelling vanuit een specifiek thema om een stad en geschiedenis op een unieke manier te belichten. „In 2016 ging onze voorstelling over de zwarte gemeenschap in de 17e eeuw, een jaar later lag de focus op Amsterdam Oost, de geschiedenis van de VOC en het thema verzet.” Ook in de jaren die volgden werden indrukwekkende voorstellingen gemaakt, dit jaar staat Middel-

burg centraal. „Het draait om het hoorbaar maken van genegeerde stemmen en het zichtbaar maken van onderbelichte personen. En om de dominante en veelal witte blik tegenover het onderdrukte

Mensen moeten komen kijken om een onderbelicht verhaal tot zich te nemen

– Katy Streek, regisseur

perspectief waarmee naar de koloniale geschiedenis wordt gekeken. Simpel gezegd: wat was de impact van de slavernijgeschiedenis op de bewoners van Middelburg in het verleden? En wat is de impact in het heden? Dat alles komt samen in een theatrale beleving met dans, poëzie en muziek.”

Streek wil niet te veel prijsgeven over wat het publiek kan verwachten. „Ik laat liever de voorstelling voor zich spreken. Wat ik wel kan delen: het optreden is in het Nederlands, Engels en Papiamentu. Mensen moeten simpelweg komen kijken om een onderbelicht

verhaal uit de Middelburgse geschiedenis tot zich te nemen.”

Returning the Gaze is gemaakt in samenwerking met CBK Zeeland, Ketikoti Zeeland, Theater Productiehuis Zeeland, Mapping Slavery Project, DOX en Poetry Circle Nowhere.

■ De voorstelling is te zien op donderdag 17 november (16.00 uur), zaterdag 19 november (13.00 en 16.00 uur) en zondag 20 november (13.00 en 16.00 uur). Startlocatie is bij de Kloostergangen in de Abdij van Middelburg. Tickets via sitesofmemory.nl.

↑ PZC 15 november 2022

LOCATIEVOORSTELLING

Façade 2022, reconsidering our freedom!

De Façade vlaggen zijn weggehaald en de kunstwerken worden een voor een afgebouwd maar er staan nog prachtige voorstellingen gepland. Deze voorstellingen worden georganiseerd door Sites of Memory en zijn nauw verbonden met het thema van Façade 2022.

Het Façade 2022 kunstwerk van Anish Kapoor (in de Kloostergang op het Abdijplein) is tijdens de voorstellingen nog te bewonderen!

RETURNING THE GAZE - MIDDELBURG

Returning the Gaze is de nieuwste locatievoorstelling van Sites of Memory en gaat 17 november in première en is 19 en 20 november te zien in Middelburg. Na uitverkochte optredens in Haarlem en Amsterdam, schijnt het team van multidisciplinaire kunstenaars licht op historische verhalen en locaties uit Middelburg. Deze voorstelling gaat over het hoorbaar maken van genegeerde stemmen en het zichtbaar maken van onderbelichte personen. De dominante veelal witte blik versus het onderdrukte perspectief van waaruit naar de koloniale geschiedenis wordt gekeken, staat centraal in deze voorstelling.

- De voorstelling vindt plaats op:
17 november 16:00 uur (première)
19 november 13:00 en 16:00 uur
20 november 13:00 en 16:00 uur
- Duur 45 minuten
- De startlocatie zijn de Kloostergangen in de abdij van Middelburg. Het adres is: Abdijplein, Middelburg
- Dit optreden is in het Nederlands met teksten in het Engels, Papiamentu en Sranan Tongo

<http://www.cbkzeeland.nl>

↑ Zeeuwse Cultuur Agenda nieuwsbrief 16 november 2022

← **Returning The Gaze**

Returning the Gaze, de nieuwste locatievoorstelling van Sites of Memory, brengt de echo en weerklink van koloniale geschiedenisverhalen ten gehore. Wat was de impact van deze geschiedenis op de bewoners van Middelburg in het verleden en in het heden? Een theatrale beleving waarbij lokale onderbelichte verhalen uit de koloniale geschiedenis worden gedeeld door middel van dans, poëzie en muziek.

Ons Zeeuws Slavernijverleden →

Op deze dialoogavond avond bespraken Peggy Bouva en Maartje Duin met de gasten Jochem Sprenger en Naeem Juliana de economische en ecologische gevolgen van het slavernijverleden in Zeeland en op Curaçao.

FACADE

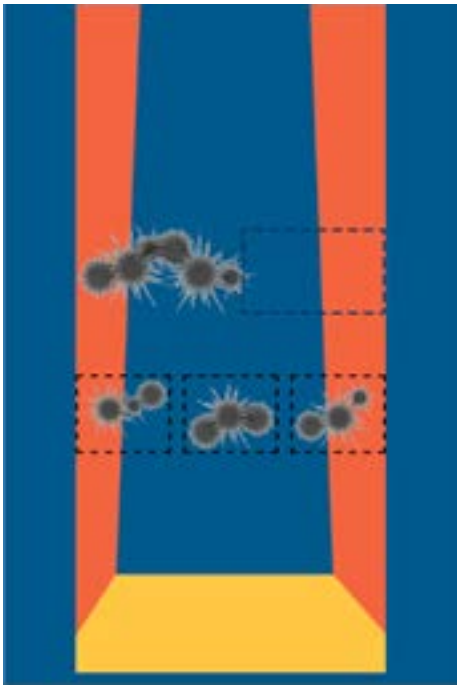
city

game

contemporary art festival middelburg

kunst ontdekken via minigames op je smartphone!

façade is nog te zien ^{t/m} **6 november 2022**

→ **The making of Façade 2022**
Filmmaker Henk van den Doel maakte van ieder kunstwerk een korte *making of* voor op de website facade2022.nl

zaterdag 1 oktober / workshop fotografie

met het oog op façade 2022

door anne breel

zaterdag 15 oktober / workshop film

kunstobjecten van façade 2022

door henk van den doel

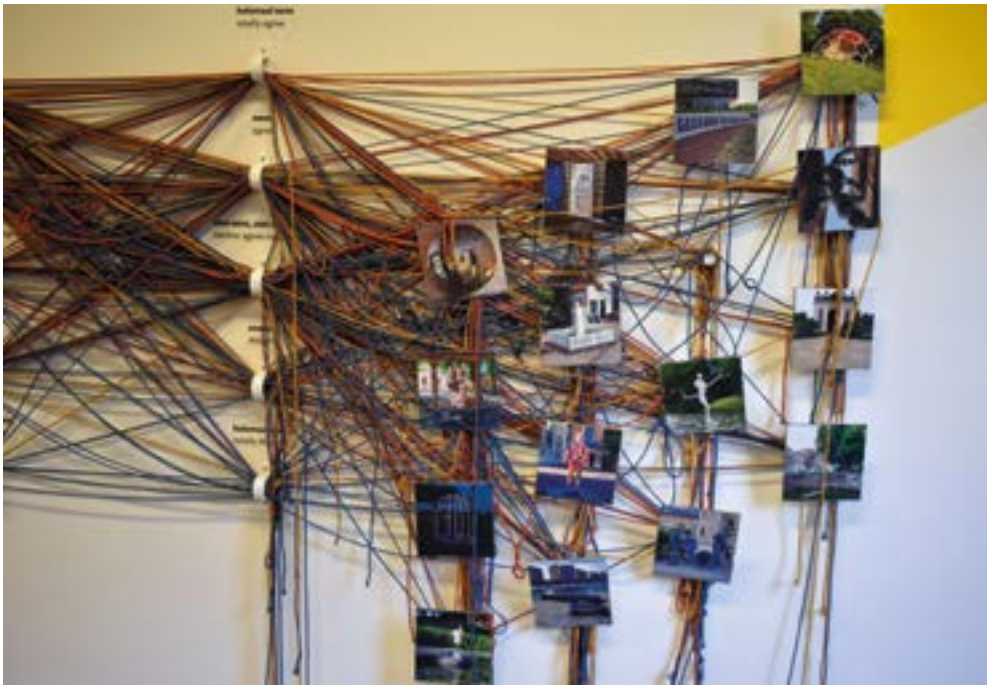

foto: Dennis van Akkeren

Erwin Wurm

Anne-Marie van Sprang

Kevin van Braak

Marinus Boezem

Warre Mulder

Emmeline de Mooij

Edward Clydesdale Thomson

Tanja Smeets

Raul Balai

Jaap van den Elzen

Liesbeth Labeur

Leonard van Munster

Delphine Courtillot

Folkert de Jong

Anish Kapoor

Kianoosh Gerami

CBK Zeeland bedankt de volgende fondsen, overheden, organisaties en bedrijven voor de financiële ondersteuning van Façade 2022:

